

Digesta

Δημοσιεύματα

Παναγιώτης Αργαλιάς

Ν° 17:

Η ενεργειακή αλληλεγγύη Απόπειρα προσέγγισης της έννοιας και των πτυχών της

Εκδόσεις Digesta OnLine

Αθήνα, 2019

ISBN: 978-618-84548-5-9

Συγγραφέας: Παναγιώτης Αργαλιάς
Τίτλος: Η ενεργειακή αλληλεγγύη
Εκδότης: Απόπειρα προσέγγισης της έννοιας και των πτυχών της
Κωνσταντίνος Δ. Παναγόπουλος, Βασιλείου Τσιτσάνη 6Α – Βάρη,
ΑΦΜ: 029542890 – ΔΟΥ Γλυφάδας , Τηλ.: 2103344042
Εκδόσεις Digesta & Digesta OnLine
Τόπος Έκδοσης: Αθήνα
Έτος: 2019
Ηλεκτρονική Διεύθυνση: <http://digestaonline.gr/>
ISBN (για την ηλεκτρονική έκδοση) 978-618-84548-5-9

Εκδόσεις Digesta©

Εμπορικό Σήμα κατοχυρωμένο στο Υπουργείου Ανάπτυξης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Συνοτομογραφίες	3
1. Εισαγωγή στην έννοια της αλληλεγγύης και της ενεργειακής αλληλεγγύης	4
2. Ενεργειακή αλληλεγγύη Γενικό Μέρος	9
2.1 Πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο	9
2.2. Ενεργειακή αλληλεγγύη - Προπαρασκευαστικές πράξεις και δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο	16
3. Ενεργειακή αλληλεγγύη -Ειδικό μέρος	21
3.1 Ασφάλεια εφοδιασμού	21
3.1.1. Φυσικό αέριο	21
3.1.2. Πετρέλαιο	29
3.1.3. Ηλεκτρική ενέργεια	31
3.2 Ενεργειακές υποδομές και αλληλεγγύη	33
3.3 Ενεργειακή Φτώχεια (EnergyPoverty)	38
3.4 Ενεργειακή αλληλεγγύη – Περιβάλλον	40
4. Συμπεράσματα	46
5. Πηγές	50
A. Βιβλιογραφία – Συμβολές σε συλλογικά έργα - Αρθρογραφία.....	50
Ελληνόγλωσση	50
Ξενόγλωσση	52
B. Δικαστικές αποφάσεις – Προτάσεις ΓΕ	53
Γ. Ευρωπαϊκή Νομοθεσία.....	53
Δ. Κείμενα Τεκμηρίωσης	57
Ε. Διαδικτυακοί τόποι.....	59
Παράρτημα.....	61
Διατάξεις – Ασφάλεια εφοδιασμού - Αλληλεγγύη	61

Συντομογραφίες

Ελληνικές

ΑΠΕ = Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

ΓΕ = Γενικός Εισαγγελέας

ΕΕ = Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΑΕ = Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας

ΕΚΑΧ = Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα

ΕΚΕ = Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος

ΕΟΚ = Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΚΦΔ = Κεντρικός Φορέας Διαχείρισης

ΟΝΕ = Οικονομική και Νομισματική Ένωση

ΣΕΔΕ = Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου

ΣΕΚ = Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

ΣΛΕΕ = Συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ

ΣυνθΕΚΑΕ = Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας

ΣυνθΕΟΚ = Συνθήκη Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας

Ξενόγλωσσες

BEMIP = Baltic Energy Market Interconnection Plan

NSI East Electricity = North-South Electricity Interconnections in Central Eastern and South Eastern Europe

NSI West Electricity = North-South Electricity Interconnections in Western Europe

NSI East Gas = North-South Gas Interconnections in Central Eastern and South Eastern Europe

NSI West Gas = North-South Gas Interconnections in Western Europe

NSOG = North Seas offshore grid

SGC = Southern Gas Corridor

1. Εισαγωγή στην έννοια της αλληλεγγύης και της ενεργειακής αλληλεγγύης

Η έννοια της αλληλεγγύης διαδραμάτισε βασικό ρόλο στην διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όπως προκύπτει από τη Διακήρυξη Schuman της 9ης Μαΐου 1950, στην οποία αναφερόταν ότι: «*Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί δια μιας, ούτε σε ένα συνολικό σχέδιο: θα οικοδομηθεί μέσα από συγκεκριμένα επιτεύγματα που κατ' αρχάς θα δημιουργήσουν μια πραγματική αλληλεγγύη*»¹.

Έκτοτε ο όρος της αλληλεγγύης παρουσιάζεται στις Ευρωπαϊκές Συνθήκες με αφετηρία την Κοινή Αγροτική Πολιτική στη Συνθήκη της Ρώμης, εμφανίζεται ως λανθάνουσα αλληλεγγύη στις πολιτικές συνοχής στο πλαίσιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, εμπεδώνεται ως στόχος με τις Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ και αποκτάει σημαντική θέση (με αρκετές αναφορές) με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισαβόνας².

Υπό το σημερινό καθεστώς ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, η αλληλεγγύη εμφανίζεται ως αξία, στόχος και αρχή της Ένωσης. Ως αξία της Ένωσης αποτυπώνεται στο άρθρο 2 ΣΕΕ και πρέπει να τηρείται τόσο από τα υποψήφια κράτη που επιθυμούν να προσχωρήσουν στην ΕΕ³ όσο και από τα Κράτη-μέλη στο πλαίσιο της τήρησης των αξιών που απορρέουν από το ανωτέρω άρθρο 2 ΣΕΕ⁴. Ως στόχος της Ένωσης αποτυπώνεται στο άρθρο 3 ΣΕΕ και αποτελεί αρχή προγραμματικού χαρακτήρα και αποτελεί σημείο αναφοράς για την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης. Τέλος, η αλληλεγγύη ως γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης αποτελεί εριζόμενο ζήτημα. Ωστόσο, η πλειοψηφούσα άποψη στο συγκεκριμένο επιστημονικό διάλογο τάσσεται υπέρ της αναγνώρισης στην αλληλεγγύη του *statustης* γενικής αρχής του ενωσιακού δικαίου⁵.

Η αλληλεγγύη στην ΕΕ διαμορφώθηκε στις πρώτες δεκαετίες της ενοποίησης ως θεσμική αλληλεγγύη και συνδυάστηκε με την αρχή της κοινοτικής πίστης (άρθρο 5 ΣΕΚ και νυν άρθρο 4 παρ. 3 ΣΛΕΕ) και την υποχρέωση των Κρατών-μελών να λαμβάνουν εντός των ταχθεισών προθεσμιών, ομού με τα άλλα Κράτη-μέλη, τις

¹ Διακήρυξη Σουμάν της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1950, διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el.

² Θ. Γαλάνης, Η αλληλεγγύη στην Ενωσιακή Δικαιοταξία, Απόπειρα προσέγγισης μιας θεμελιακής αξιακής αρχής του ενωσιακού δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη 2017, σελ. 18.

³ Άρθρο 49 ΣΕΕ.

⁴ Άρθρο 7 ΣΕΕ.

⁵ Ο.π. Θ. Γαλάνης, Η αλληλεγγύη στην Ενωσιακή Δικαιοταξία, Απόπειρα προσέγγισης μιας θεμελιακής αξιακής αρχής του ενωσιακού δικαίου, σελ. 71-72.

διατάξεις του κοινοτικού δικαίου⁶. Υπό το σημερινό καθεστώς ισχύος των Συνθηκών, η αλληλεγγύη αποτελεί κοινή αξία των Κρατών-μελών⁷, ενώ τίθεται ως σκοπός που τα θεσμικά όργανα και τα Κράτη-μέλη οφείλουν να επιδιώκουν⁸.

Σε επίπεδο ΕΕ, η αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών-μελών της Ένωσης εμφανίζεται ως θεσμική που εκδηλώνεται ως καθήκον πίστης και καλόπιστης συνεργασίας⁹, ως οικονομική που εκδηλώνεται στις πολιτικές συνοχής και στη χρηματοδοτική συνδρομή στο πλαίσιο της ONE και της Ευρωζώνης και ως ρήτρα αλληλεγγύης και ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής¹⁰.

Η αρχή της αλληλεγγύης καθορίζει τις σχέσεις των Κρατών-μελών της Ένωσης μεταξύ τους και μεταξύ αυτών και των θεσμικών οργάνων με αποτέλεσμα να αποτελεί βασική οργανωτική αρχή. Επίσης, προσδιορίζει τις σχέσεις των Κρατών-μελών με τα άτομα όταν αυτά αντλούν δικαιώματα από το δίκαιο της Ένωσης¹¹.

Επιθυμώντας να επικεντρωθούμε στην ενεργειακή αλληλεγγύη θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η ανωτέρω φράση της Διακήρυξης Schuman σηματοδότησε τη συνολική φιλοσοφία της ενεργειακής συνεργασίας στον τομέα του Άνθρακα και του Χάλυβα μέσω της ίδρυσης της Ε.Κ.Α.Χ.. Με την Συνθήκη της Ε.Κ.Α.Χ., οι δραστηριότητες παραγωγής άνθρακα και χάλυβα τέθηκαν υπό κοινή Ανώτατη Αρχή, ενώ η εμπέδωση της αλληλεγγύης έθετε τις βάσεις για συλλογική οικονομική ανάπτυξη¹². Έτσι, η έννοια της αλληλεγγύης συνδυάστηκε με την έννοια της ενεργειακής συνεργασίας και της ειρηνικής συνύπαρξης των Κρατών-μελών προκειμένου αυτά να αποφύγουν μια νέα εμπλοκή σε ένα καταστροφικό πόλεμο. Η συνεργασία στο πλαίσιο της Ε.Κ.Α.Χ. απέκτησε υπερεθνικά χαρακτηριστικά καθώς οι αρμοδιότητες της Ανώτατης Αρχής ήταν πληρέστερες σε σχέση με το έως τότε διακυβερνητικό μοντέλο συνεργασίας των διεθνών οργανισμών. Έτσι, λοιπόν, η Ανώτατη αρχή, που αποτέλεσε τον πρόδρομο της σημερινής Ευρωπαϊκής Επιτροπής

⁶ ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1979, Υπόθεση C-128/78, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, Συλλ. Νομολ. 1979/183, σκ. 9.

⁷ Άρθρο 2 ΣΕΕ.

⁸ Άρθρο 3 ΣΕΕ, Μ. Δ. Χρυσομάλλης, Η αρχή της αλληλεγγύης στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έννοια, πεδίο εφαρμογής και νομική φύση, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 48.

⁹ Ε. Πρεβεδούρου, άρθρο 10 ΕΚ, σε Β. Σκουρή (επιμ.), Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ. 277.

¹⁰ Άρθρο 42 παρ. 7 ΣΕΕ και 222 ΣΛΕΕ.

¹¹ Μ. Δ. Χρυσομάλλης, Η αρχή της αλληλεγγύης στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έννοια, πεδίο εφαρμογής και νομική φύση, ο.π. σελ. 107-108.

¹² S. Andura, Energy Solidarity in Europe: From Independence to Interdependence, Studies & Reports July 2013, Notre Europe Jacques Delors Institute, σελ. 18.

ήταν ανεξάρτητο όργανο και είχε ως αποστολή να μεριμνά για την υλοποίηση των στόχων. Η φύση της ήταν υπερεθνική και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ελάμβανε αποφάσεις, συστάσεις και γνώμες σχετικά με τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής του άνθρακα και του χάλυβα, τη διάθεση των προϊόντων υπό συνθήκες ανταγωνισμού και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στις βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα¹³. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, ήδη, από τις αρχές της ευρωπαϊκής ενοποίησης ενεργειακή αλληλεγγύη συνδυάστηκε με ένα υπερεθνικό πρότυπο λειτουργίας της αγοράς άνθρακα και χάλυβα και επικεντρώθηκε στη διασυνοριακή συνεργασία των συμμετεχόντων Κρατών-μελών, καθώς επίσης και στην οικοδόμηση μιας κοινής αγοράς, που λειτουργούσε στο πλαίσιο του ανταγωνισμού και της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων του άνθρακα και του χάλυβα.

Στο ανωτέρω πλαίσιο ιδρύθηκε και η Ε.Κ.Α.Ε.¹⁴, που είχε ως στόχευση την συνεργασία των Κρατών-μελών στο τομέα της πυρηνικής ενέργειας. Ειδικότερα, στόχοι της ΣυνθΕΚΑΕ αποτέλεσαν η δημιουργία μιας κοινής αγοράς πυρηνικής ενέργειας, η ανάπτυξη της έρευνας και η ασφάλεια εφοδιασμού σε όλες τις χώρες της ΕΕ καθώς επίσης και η ειρηνική χρησιμοποίηση των πυρηνικών υλικών για μη στρατιωτική χρήση σε συνδυασμό με τη διασφάλιση κοινών προτύπων υγείας και ασφάλειας¹⁵.

Ωστόσο, η προσπάθεια συνεργασίας στους τομείς του άνθρακα, του χάλυβα και της πυρηνικής ενέργειας υποβαθμίστηκε λόγω του γεγονότος ότι το ενεργειακό μίγμα άρχισε να εξαρτάται, από τις αρχές του 1960, σε σημαντικό βαθμό από το πετρέλαιο και όχι από τον άνθρακα¹⁶.

Μετάπειτα η Ε.Ο.Κ. αντιμετώπισε διαδοχικές πετρελαϊκές κρίσεις (1967, 1973 κ.λπ.) που ανέδειξαν την έλλειψη συνεκτικής πολιτικής στον τομέα της ενέργειας και ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας εφοδιασμού του πετρελαίου. Μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973, τα Κράτη-μέλη ακολούθησαν μια διακυβερνητική προσέγγιση, που απέκλειε τις κοινές θεσμικές δομές της ΣυνθΕΟΚ, προκειμένου να αντιμετωπίσουν μελλοντικές κρίσεις ενεργειακού εφοδιασμού. Η διεθνής συνεργασία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας

---

¹³ Συνθήκη ΕΚΑΧ, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0022>.

¹⁴ Η ΕΚΑΕ ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1957 με τις Συνθήκες της Ρώμης και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958.

¹⁵ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ευρατομ), διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A4301853>.

¹⁶ S. Bouzarovski, Energy Poverty (Dis)Assembling Europe's Infrastructural Divide, Palgrave McMillan 2018, σελ. 44.

(International Energy Agency (IEA)) μέσω διμερών σχέσεων με τις κυβερνήσεις των χωρών που προμήθευαν πετρέλαιο και φυσικό αέριο (και τις επιχειρήσεις τους)¹⁷. Επιπροσθέτως, η αδυναμία της ΕΕ να αναπτύξει μια κοινή εξωτερική πολιτική, την περίοδο της δεκαετίας του 1970, είχε ως αποτέλεσμα τα Κράτη-μέλη να ενεργούν περισσότερο ως κυρίαρχα κράτη και λιγότερο ως Κράτη-μέλη της ΕΟΚ¹⁸.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη είχε στοχεύσει στην επανεκκίνηση του στόχου της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς. Έτσι, η τροποποίηση των Συνθηκών με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987)¹⁹ και η προσθήκη του πρώην άρθρου 14 ΣυνθΕΟΚ κρίθηκαν απαραίτητα για να επιτευχθεί ο στόχος της εσωτερικής αγοράς και συνακόλουθα για να οικοδομηθεί μια συνεκτική ενεργειακή πολιτική με κριτήρια τις αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας και του ανταγωνισμού²⁰.

Έτσι, πλέον, η ενεργειακή αγορά θα μεταβαλλόταν εκ των έσω καθώς η εσωτερική αγορά ενέργειας είχε στόχο να επιφέρει αλλαγές στα δομικά χαρακτηριστικά των εθνικών ενεργειακών αγορών θέτοντας σε εφαρμογή τις αρχές του ενεργειακού διαχωρισμού (energy unbundling)²¹ και της πρόσβασης τρίτου (third party access)²². Επιπροσθέτως, η σύνδεση της ενεργειακής πολιτικής με την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας είχε ως αποτέλεσμα τα ενεργειακά μέτρα να επικαλούνται ως νομικές βάσεις διατάξεις του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου για την εσωτερική αγορά και την προσέγγιση των νομοθεσιών²³. Την δεκαετία του

¹⁷ S. Andura, Energy Solidarity in Europe: From Independence to Interdependence, ο.π., σελ. 18.

¹⁸ Κ. Στεφάνου, Το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ένωσης σε Δ. Κ. Ξενάκης – Μ. Ι. Τσινιζιζέλης (επιμ.), Παγκόσμια Ευρώπη; Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Σιδέρης 2006, σελ. 121, ειδικά 136, Π. Ι. Αργαλιάς, Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας κατά τη Συνθήκη της Λισαβόνας σε Μ. Δ. Χρυσομάλλης (επιμ.), Η Συνθήκη της Λισαβόνας, Θεματικές Προσεγγίσεις, Εκδόσεις Β. Ν. Κατσαρού Αθήνα 2009, σελ. 109.

¹⁹ Κ. Π. Ηλιόπουλος, Ζητήματα Ευρωπαϊκού Δικαίου Ενέργειας, Ευρωπαϊκή Πολιτική Ενέργειας, Δίκαιο Συνθηκών, Ασφάλεια Εφοδιασμού, Διερωπαϊκά Δίκτυα Ενέργειας, Διεθνείς Συμβάσεις της Ελλάδος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 61.

²⁰ Ν. Ε. Φαραντούρης, Ενεργειακή Πολιτική: Υδρογονάνθρακες και Ευρωπαϊκό Κεκτημένο, Δίκαιο Υδρογονανθράκων, σε Ν. Ε. Φαραντούρης - Τ. Θ. Κοσμίδη (Επιμ.), Νομική Βιβλιοθήκη 2015, σελ. 39, ειδικά 42.

²¹ Θ. Κ. Πανάγος, Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, Νομικός, Λογιστικός, Λειτουργικός και Πλήρης (Ιδιοκτησιακός) Διαχωρισμός, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2011, σελ. 21 επ..

²² Μ.-Θ. Δ. Μαρίνος, Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο – Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα Κομοτηνή 2003, σελ. 151 επ., Θ. Κ. Πανάγος, Το Θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, Η οργάνωση και η λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα Θεσσαλονίκη, σελ. 193 επ..

²³ Ν. Ε. Φαραντούρης, Από το Παρίσι στη Λισαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας, σε Ν. Ε. Φαραντούρης (Επιμ.), Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 1, ειδικά 6.

1990 θεσπίστηκε το πρώτο ενεργειακό πακέτο²⁴ που έθεσε τις βάσεις για την μετεξέλιξη της αγοράς ενέργειας σε μια αγορά που διέπεται από τις αρχές ενός ρυθμιζόμενου ανταγωνισμού, λόγω και της δημόσιας αποστολής που χαρακτηρίζει τα ενεργειακά αγαθά και τις ενεργειακές υπηρεσίες²⁵. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 θεσπίστηκε το δεύτερο ενεργειακό πακέτο²⁶, το οποίο είχε ως στόχο να εξελίξει τις αρχές που τέθηκαν με το πρώτο ενεργειακό πακέτο. Το τρίτο ενεργειακό πακέτο²⁷ θεσπίστηκε πριν τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας με στόχο την ενίσχυση του ανταγωνισμού της ενεργειακής αγοράς, την ενίσχυση των επενδύσεων και των έργων υποδομής και την αποτελεσματικότερη συνεργασία των φορέων της αγοράς ενέργειας.

Με την κατάργηση της ΕΚΑΧ το 2002, η ΕΚΑΕ παρέμεινε ως η μόνη ενεργειακή κοινότητα. Έτσι, ήταν λογικό επακόλουθο δεδομένου και του ενδιαφέροντος της ΕΕ για μία κοινή ενεργειακή πολιτική να τεθεί ειδική νομική βάση για την ενεργειακή πολιτική²⁸. Η εισαγωγή του άρθρου 194 ΣΛΕΕ ως διακριτής και

---

²⁴ Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ΕΕ L 27 της 30.1.1997, σ. 20 έως 29 - Οδηγία 98/30/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Ιουνίου 1998 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου, ΕΕ L 204 της 21.7.1998, σ. 1 έως 12.

²⁵ Χρ. Ι. Ταρνανίδου, Σύγχρονες Ενεργειακές Αγορές, Θεσμικό πλαίσιο και ελληνική προοπτική, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 136 επ..

²⁶ Οδηγία 2003/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της Οδηγίας 96/92/ΕΚ, ΕΕ L 176 της 15/07/2003 σ. 37 –56, Οδηγία 2003/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 98/30/ΕΚ, ΕΕ L 176 της 15.07.2003 σ. 57 – 78, Κανονισμός 1228/2003/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας, ΕΕ L176 της 15.7.2003, σ. 1-10, Κανονισμός 1775/2005/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Σεπτεμβρίου 2005, περί όρων πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου, ΕΕ L 289 της 3.11.2005, σ. 1-13.

²⁷ Οδηγία 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 55-93, Οδηγία 2009/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/ΕΚ, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 94-136, Κανονισμός 713/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 για την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 1-14, Κανονισμός 714/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού 1228/2003, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 15-35, Κανονισμός 715/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού 1775/2005, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 36-54.

²⁸ Κ.Π. Ηλιόπουλος, Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ενέργειας και οι Διεθνείς Συμβάσεις της Ελλάδος στον τομέα του φυσικού αερίου, Ν. Φαραντούρης (Επιμ.), Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 415 επ..

ειδικής νομικής βάσης στον τομέα της ενέργειας²⁹ αποτελεί μια καινοτομία της Συνθήκης της Λισαβόνας³⁰, που τυποποίησε τις προγενέστερες προσπάθειες υιοθέτησης νομοθετικών πράξεων στον τομέα της ενέργειας. Στο πλαίσιο της διάταξης του άρθρου 194 παρ. 1 ΣΛΕΕ ορίστηκε ότι:

«Στο πλαίσιο της εγκαθίδρυσης ή της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον, η πολιτική της Ένωσης στον τομέα της ενέργειας, σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών, έχει ως στόχο: α) να διασφαλίζει τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας, β) να διασφαλίζει τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης, και γ) να προωθεί την ενεργειακή αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και δ) να προωθεί τη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων.»

Πριν προχωρήσουμε στη διερεύνηση εάν έχει διαμορφωθεί ενεργειακή αλληλεγγύη και ποια είναι τα χαρακτηριστικά αυτής είναι χρήσιμο να προβούμε σε μια δομημένη έρευνα των αναφορών στην έννοια της αλληλεγγύης εκκινώντας από το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο.

2. Ενεργειακή αλληλεγγύη-Γενικό Μέρος

2.1 Πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο

Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 194 ΣΛΕΕ κεντρικό ρόλο διαδραματίζουν η εσωτερική αγορά ενέργειας, η προστασία του περιβάλλοντος και **το πνεύμα της αλληλεγγύης μεταξύ των Κρατών-μελών**. Αρχικά, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η συνεισφορά του άρθρου 194 ΣΛΕΕ είναι ότι παραμερίζει την οποιαδήποτε αμφιβολία αναφορικά με την νομική βάση της ενεργειακής πολιτικής. Η ενεργειακή πολιτική αποτελεί συντρέχουσα αρμοδιότητα, γεγονός που υποδηλώνει ότι στην συγκεκριμένη πολιτική θα πρέπει να τηρούνται κατά την εκπόνηση νομοθετικών πράξεων η αρχή της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.

Ζητούμενο αποτελεί το περιεχόμενο της αλληλεγγύης στην ενεργειακή πολιτική και η φύση της. Η συγκεκριμένη ρύθμιση του άρθρου 194 δεν χρησιμοποιεί τη λέξη αρχή αλλά προτιμά τη φράση «σε πνεύμα αλληλεγγύης». Επομένως, ένα

²⁹ Π. Κ. Ιωακειμίδης, Η Συνθήκη της Λισαβόνας, Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση, Εκδόσεις Θεμέλιο, σελ. 122.

³⁰Κ. Π. Ηλιόπουλος, Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας σε Τιμητικό τόμο Καθηγητή Ιωάννη Βούλγαρη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλας, σελ. 145, ειδικά 153.

αρχικό ερώτημα είναι αν μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας μπορούμε να μιλάμε για αρχή της αλληλεγγύης στην ενέργεια.

Ο συγκεκριμένος προβληματισμός φαίνεται να επιλύεται στο πλαίσιο των προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα Paolo Mengozzi στην υπόθεση C-226/16, Eni SpA κ.λπ. κατά Premier Ministre και Ministre del' Environnement, del' Énergie et dela Mer³¹. Στη συγκεκριμένη απόφαση, ο ΓΕ τόνισε ότι:

«Το άρθρο 194 ΣΛΕΕ, με το οποίο εισήχθη για πρώτη φορά στο δίκαιο της Ένωσης διάταξη πρωτογενούς δικαίου σχετικά με την πολιτική ενέργειας της Ένωσης, προβλέπει, στην παράγραφο 1, ότι η πολιτική αυτή πρέπει να ασκείται «σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών».

Αυτή η αναφορά στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών, η οποία προστέθηκε στη διατύπωση του κειμένου της Συνθήκης της Λισαβόνας, εντάσσεται σε ένα πλαίσιο εντός του οποίου η αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών προσέλαβε τον χαρακτήρα «συνταγματικής αρχής». Πράγματι, η ιδέα της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών όχι μόνον εκφράζεται σε διάφορα σημεία των Συνθηκών, αλλά αποτελεί, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, ΣΕΕ, έναν από τους σκοπούς της Ένωσης.

Εξάλλου, όπως προκύπτει τόσο από το άρθρο 194, παράγραφος 1, στοιχείο β', όσο και από το άρθρο 122, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η αρχή της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών έχει ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά τον εφοδιασμό στον τομέα της ενέργειας»³².

Ο ΓΕ συνεκτιμώντας ότι το άρθρο III-256 της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης³³, το οποίο ενέπνευσε τη διατύπωση του άρθρου 194 ΣΛΕΕ, δεν περιείχε αναφορά στην αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών-μελών, χαρακτηρίζει την αλληλεγγύη ως συνταγματική αρχή στον τομέα της ενέργειας. Αν και το ΔΕΕ δεν ακολούθησε στη συγκεκριμένη απόφαση την «ενθουσιώδη άποψη» του Εισαγγελέα, γεγονός είναι ότι σιώπησε και δεν πήρε θέση. Παρά τη σιωπή του ΔΕΕ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι εάν το Δικαστήριο ήθελε να αμφισβητήσει την αρχή της αλληλεγγύης στον τομέα της ενέργειας θα το είχε κάνει. Άρα, η φράση

³¹ ΔΕΕ, απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Υπόθεση C-226/16, Eni SpA κ.λπ. κατά Premier ministre και Ministre del' Environnement, del' Énergie et dela Mer, ECLI:EU:C:2017:1005

³² Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Paolo Mengozzi της 26ης Ιουλίου 2017, Υπόθεση C-226/16. Eni SpA, Eni Gas & Power France SA, Union professionnelle des industries privées du gaz (Uprigaz) κατά Premier ministre, Ministre de l' Environnement, de l' énergie et de la Mer, ECLI:EU:C:2017:616, σκ. 32-34.

³³ Ν. Αθ. Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Η χειραφέτηση της Ευρώπης, Συνταγματική θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, Εκδόσεις Παπαζήση 2012, σελ 177 επ..

«πνεύμα αλληλεγγύης» θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αντιστοιχεί στην αρχή της ενεργειακής αλληλεγγύης.

Το πνεύμα ή η αρχή της αλληλεγγύης αφορά την υλοποίηση των στόχων της ενεργειακής πολιτικής³⁴, υποδηλώνει την από κοινού προσέγγιση των Κρατών-μελών στην επίτευξη τους, την συλλογική ανάληψη καταστάσεων που ενέχουν ενεργειακούς κινδύνους και την συλλογική απόλαυση των ενεργειακών ωφελημάτων³⁵. Η συγκεκριμένη αναφορά στο πνεύμα της αλληλεγγύης μπορεί να ερμηνευθεί και ως συμπληρωματικό ή διορθωτικό στοιχείο της αρχής της επικουρικότητας καθώς υποδηλώνει ότι οι στόχοι της ενεργειακής πολιτικής δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς σε εθνικό επίπεδο³⁶. Επιπροσθέτως, η επίκληση στο πνεύμα της αλληλεγγύης επιχειρεί να μετριάσει την απουσία ρύθμισης στο άρθρο 194 ΣΛΕΕ σχετικά με τις περιορισμένες εξωτερικές αρμοδιότητες της Ένωσης στον ενεργειακό τομέα³⁷. Είναι προφανές, ότι στο άρθρο 194 ΣΛΕΕ δεν γίνεται αισθητή η εξωτερική διάσταση της ενεργειακής πολιτικής με την έννοια ότι δεν προκύπτει κάποια ρητή διατύπωση αναφορικά με τη συνεργασία των Κρατών-μελών και της Ένωσης με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς. Εκείνο που διαφαίνεται περισσότερο είναι να τεθούν όροι και στόχοι για την ενίσχυση και ολοκλήρωση μιας εσωτερικής αγοράς ενέργειας, να συνεκτιμηθεί η πολιτική περιβάλλοντος και να ενισχυθεί η ενεργειακή αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών-μελών. Ωστόσο, η υλοποίηση του στόχου της ασφάλειας εφοδιασμού εμμέσως καταδεικνύει την εξωτερική διάσταση της ενεργειακής πολιτικής γιατί αποτελεί στόχο με ευρωπαϊκές και διεθνικές πτυχές ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υποστηρίξει ότι η ΕΕ δεν μπορεί να επιτύχει τους στόχους που τίθενται στο άρθρο 194 ΣΛΕΕ εάν δεν αντιμετωπίσει το ζήτημα της εξωτερικής διάστασης της ενεργειακής πολιτικής. Η θεμελίωση της ενεργειακής πολιτικής στην αρχή της αλληλεγγύης σε συνδυασμό με τη σιωπηρώς προβλεπόμενη αρμοδιότητα³⁸ την οποία ανέπτυξε το ΔΕΕ με αφετηρία

³⁴ Ν. Ε. Φαραντούρης, Από το Παρίσι στη Λισσαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας, *οπ. παρ.*, σελ. 9.

³⁵ K. Haralldsdottir, The Limits of EU Competence to regulate conditions for exploitation of Energy Resources, Analysis of Article 194(2) TFEU, *European Energy and Environment Law Review*, 2014, σελ. 208, ειδικά σελ. 213.

³⁶ J.-Ch. Pielow and Br. J. Lewendel, in *The EU Energy Policy after the Lisbon Treaty* σε *Financial Aspects in Energy a European Perspective*, An. Dorsman, W. Westerman, M. B. Karan, Oz. Arslan (Edts), Springer 2011, σελ. 147, ειδικά 153.

³⁷ Θ. Γαλάνης, Η αλληλεγγύη στην Ενωσιακή Δικαιοταξία, Απόπειρα προσέγγισης μιας θεμελιακής αξιακής αρχής του ενωσιακού δικαίου, *οπ. παρ.* σελ. 82.

³⁸ Π. Νάσκου Περράκη, Κ. Αντωνόπουλος, Μ. Σαρηγιαννίδης, *Διεθνείς Οργανισμοί, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα Θεσσαλονίκη 2015*, σελ. 75.

την απόφαση ΑΕΤΡ³⁹ παρέχουν εν μέρει διέξοδο στην απουσία ρητής εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης.

Επιπλέον, θα πρέπει να τονιστεί ότι τα παρεχόμενα δικαιώματα των Κρατών-μελών αναφορικά με το δικαίωμά τους να καθορίζουν τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών τους πόρων, την επιλογή τους μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού τους εφοδιασμού διακρίνονται για τον σχετικό και όχι τον απόλυτο χαρακτήρα τους. Ο σχετικός χαρακτήρας των δικαιωμάτων των Κρατών-μελών προκύπτει από την υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας, σύμφωνα με την οποία «η Ένωση και τα κράτη μέλη εκπληρώνουν τα εκ των Συνθηκών καθήκοντα βάσει αμοιβαίου σεβασμού και αμοιβαίας συνεργασίας»⁴⁰. Έτσι, τα Κράτη-μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων τους και να απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης. Εξάλλου, τα Κράτη-μέλη δεν μπορούν να υιοθετήσουν μέτρα για την εκμετάλλευση των ενεργειακών τους πηγών, τα οποία δεν είναι συμβατά με την αρχή της μη διάκρισης⁴¹ και τους κανόνες των ενωσιακών ελευθεριών.

Στο πλαίσιο του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου μπορούμε να βρούμε και άλλες διατάξεις ενεργειακού περιεχομένου, οι οποίες εμπλέκουν την έννοια της αλληλεγγύης. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 122 ΣΛΕΕ παρ.1:

*«Με την επιφύλαξη άλλων διαδικασιών που προβλέπονται στις Συνθήκες, το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής, μπορεί να θεσπίζει, σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών, τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κατάστασης, ιδίως εάν ανακύψουν **σοβαρές δυσκολίες στον εφοδιασμό με ορισμένα προϊόντα, ιδίως στον τομέα της ενέργειας**».*

Το συγκεκριμένο άρθρο δεν έχει αποκλειστικά ενεργειακό περιεχόμενο αλλά αναφέρεται σε μέτρα, τα οποία στοχεύουν στην αντιμετώπιση οικονομικών καταστάσεων. Οι σοβαρές δυσκολίες του ενεργειακού εφοδιασμού συνδέονται με τις οικονομικές επιπτώσεις που μπορούν να έχουν στις εθνικές οικονομίες αλλά και στην ευρωπαϊκή οικονομία. Η ρύθμιση της πρώτης παραγράφου δεν εφαρμόζεται σε τομείς που έχουν υπαχθεί σε ειδικούς κοινούς κανόνες αντιμετώπισης κρίσεων όπως

³⁹ ΔΕΕ, Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, Υπόθεση C-22/70, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, , Συλλ. Νομ. 1971-263.

⁴⁰ Άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ.

⁴¹ Οδηγία 94/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 1994 για τους όρους χρήσης και χρήσης των αδειών αναζήτησης, εξερεύνησης και παραγωγής υδρογονανθράκων ΕΕ L 164 της 30.6.1994, σ. 3-8.

προκύπτει από την εισαγωγική φράση της πρώτης παραγράφου «*Με την επιφύλαξη άλλων διαδικασιών*»⁴².

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με το άρθρο 347 ΣΛΕΕ:

«Τα κράτη μέλη συνεννοούνται μεταξύ τους, για να προβούν σε κοινή ενέργεια προς αποτροπή παρακωλύσεως της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς εξαιτίας μέτρων που λαμβάνει κράτος μέλος σε περίπτωση σοβαρής εσωτερικής διαταραχής της δημοσίας τάξεως, σε περίπτωση πολέμου ή σοβαρής διεθνούς εντάσεως που αποτελεί απειλή πολέμου ή προς εκπλήρωση υποχρεώσεων που έχει αναλάβει με σκοπό τη διατήρηση της ειρήνης και της διεθνούς ασφαλείας.»

Η τελολογική ερμηνεία του άρθρου υποδηλώνει ότι ένα Κράτος-μέλος έχει το δικαίωμα να προστατεύει την ασφάλειά του στην περίπτωση σοβαρής διαταραχής της δημόσιας τάξης και στην περίπτωση σοβαρούς διεθνούς έντασης ή απειλής πολέμου. Ως εκ τούτου, εξακολουθεί να λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που ανέλαβε για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας⁴³. Το συγκεκριμένο άρθρο εισάγει υποχρέωση των Κρατών-μελών να συνεννοούνται μεταξύ τους με σκοπό να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο αναποτελεσματικής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς⁴⁴. Το άρθρο αυτό επιτρέπει τη δυνατότητα των Κρατών-μελών να λαμβάνουν μέτρα παρακώλυσης της εσωτερικής αγοράς στο πλαίσιο ιδιαίτερων καταστάσεων, οι οποίες δύνανται να έχουν συνέπειες στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού. Επιπροσθέτως, το άρθρο 194 δεν επηρεάζει το δικαίωμα των Κρατών-μελών να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ο εφοδιασμός τους σε ενέργεια, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 347⁴⁵. Ωστόσο, όσο το ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας θεμελιώνει μηχανισμούς για την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων, η συγκεκριμένη δυνατότητα των Κρατών-μελών θα περιορίζεται και ενδεχομένως να περιπέσει σε ουσιαστική «*αχρησία*».

⁴² Β. Αγραπίδη, Άρθρο 122, σε Β. Χριστιανός (Επιμ.), Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 667.

⁴³ Γ. Καριψιάδης, Άρθρο 297, σε Β. Σκουρής (επιμ.) Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλας 2003, σελ. 1637.

⁴⁴ Ρ-Ε Παπαδοπούλου, Άρθρο 347 ΣΛΕΕ σε Β. Χριστιανός (επιμ.), Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 1359-1360.

⁴⁵ Δήλωση 35 όσον αφορά το άρθρο 194 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης «*Η Διάσκεψη θεωρεί ότι το άρθρο 194 δεν επηρεάζει το δικαίωμα των κρατών μελών να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ο εφοδιασμός τους σε ενέργεια, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 347*».

Τα δύο ανωτέρω άρθρα δεν είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικά σε σχέση με την ενεργειακή αλληλεγγύη και δεν συνεισφέρουν ιδιαίτερα στην αποσαφήνιση της έννοιας της ενεργειακής αλληλεγγύης.

Οι Συνθήκες, όμως, περιέχουν τη ρήτρα αλληλεγγύης, η οποία τυποποιείται στο άρθρο 222 ΣΛΕΕ. Σημειώνουμε ότι δεν θα αναφερθούμε στη ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής του άρθρου 47 παρ. 2 ΣΕΕ καθώς αναφέρεται στην υποχρέωση των Κρατών-μελών να παράσχουν βοήθεια και συνδρομή στην περίπτωση που ένα Κράτος-μέλος δέχεται ένοπλη επίθεση⁴⁶.

Έτσι, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 222:

«Η Ένωση και τα κράτη μέλη της ενεργούν από κοινού, με πνεύμα αλληλεγγύης, εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή. Η Ένωση κινητοποιεί όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών μέσων που θέτουν στη διάθεσή της τα κράτη μέλη, για: α) την πρόληψη τρομοκρατικής απειλής στο έδαφος των κρατών μελών, - την προστασία των δημοκρατικών θεσμών και του άμαχου πληθυσμού από ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση, - την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης, β) την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής.»

Η ανωτέρω ρύθμιση είναι μια από τις καινοτομίες της Συνθήκης της Λισαβόνας καθώς αναφέρεται στην ανάγκη πρόληψης, προστασίας και αμοιβαίας συνδρομής για την αντιμετώπιση απειλής στην επικράτεια ενός Κράτους-μέλους⁴⁷. Η συγκεκριμένη ρήτρα θεσπίζει καθήκον της Ένωσης και των Κρατών-μελών να ενεργούν από κοινού εάν συμβεί επίθεση ή καταστροφή. Επίσης, η ρήτρα καθιερώνει καθήκον της Ένωσης να κινητοποιήσει τα μέσα που έχει στη διάθεσή της. Έτσι, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης πρέπει να αξιοποιούν τα μέσα με συντονισμένο και αποτελεσματικό τρόπο. Τέλος, η ρήτρα καθιερώνει καθήκον των Κρατών-μελών, εκτός από την από κοινού δράση, να παρέχουν βοήθεια στο πληγέν Κράτος-μέλος. Ας σημειωθεί ότι η ρήτρα αλληλεγγύης παρέχει διακριτική ευχέρεια στα Κράτη-μέλη να

⁴⁶ Μ. Χρυσομάλλης, Η αρχή της αλληλεγγύης στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οπ. παρ. σελ. 64 επ..

⁴⁷ Μ. Κρητικός, Άρθρο 222 σε Β. Χριστιανός (Επιμ.) Συνθήκη ΕΕ και ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σελ. 996-997.

επιλέξουν το πλέον πρόσφορο μέσο για να εκπληρώσουν τη δική τους υποχρέωση αλληλεγγύης έναντι του Κράτους-μέλους που έχει πληγει⁴⁸.

Οι ανωτέρω νομικές υποχρεώσεις των Κρατών-μελών ενεργοποιούνται στο πλαίσιο συγκεκριμένων καταστάσεων κρίσεων, όπως τρομοκρατικές επιθέσεις, φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές. Το ζήτημα που προκύπτει είναι εάν καταστάσεις ενεργειακής κρίσης μπορούν να χαρακτηριστούν τρομοκρατικές επιθέσεις, φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές και να ενεργοποιήσουν το άρθρο 222 ΣΛΕΕ. Θα μπορούσαμε να επικαλεστούμε τη ρήτρα αλληλεγγύης σε περιπτώσεις κρίσεων ενεργειακού εφοδιασμού⁴⁹ συνεκτιμώντας και τις παρακάτω προϋποθέσεις. Θεωρούμε ότι η θεμελίωση ειδικών μηχανισμών για την αντιμετώπιση κρίσεων στο πετρέλαιο και το φυσικό αέριο καθιστά τη ρήτρα αυτή επικουρική με την έννοια ότι θα πρέπει να συμπληρώνει και να καλύπτει κενά των ανωτέρω ειδικών μηχανισμών. Έτσι, θα μπορούσε να αποτελέσει μια «ρήτρα- νομική βάση – ομπρέλα» στον τομέα της ενέργειας η οποία θα επιτρέψει την συνεκτική δράση της Ένωσης και την ανάπτυξη εργαλείων, πέραν αυτών που προβλέπουν οι ειδικότερες επιμέρους διατάξεις⁵⁰. Καταληκτικά, η συνεισφορά της θα είναι περισσότερο καρποφόρα στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας όπου η περιφερειακή διασύνδεση είναι ελλιπής και οι μηχανισμοί αντιμετώπισης ενεργειακών κρίσεων βρίσκονται σε ανεπαρκές επίπεδο σε σχέση με τις άλλες μορφές ενέργειας.

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε και το άρθρο 170 ΣΛΕΕ σύμφωνα με το οποίο

«1. Προκειμένου να συντελέσει στην υλοποίηση των στόχων που αναφέρονται στα άρθρα 26 και 174, και να επιτρέψει στους πολίτες της Ένωσης, στους οικονομικούς φορείς, καθώς και στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης, να επωφελούνται πλήρως από τη δημιουργία ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα, η Ένωση συμβάλλει στη δημιουργία και την ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων

---

⁴⁸ Δήλωση αρ. 37 όσον αφορά το άρθρο 222 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Με την επιφύλαξη των μέτρων που θεσπίζονται από την Ένωση στο πλαίσιο της υποχρέωσής του αλληλεγγύης προς κράτος μέλος που υπήρξε θύμα τρομοκρατικής επίθεσης ή επλήγη από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή, καμία από τις διατάξεις του άρθρου 222 δεν επιδιώκει να θίξει το δικαίωμα άλλου κράτους μέλους να επιλέξει το πλέον πρόσφορο μέσον για να εκπληρώσει τη δική του υποχρέωση αλληλεγγύης έναντι του κράτους μέλους αυτού.»

⁴⁹ S. Myrdal, M Rhinard, The European Union's Solidarity Clause: Empty Letter or Effective Tool? An Analysis of Article 222 of the Treaty on the Functioning of the European Union, UI Occasional Paper, Swedish Institute of International Affairs No2 2010, ANNEX 2, Possible crises and disasters and their relevance for 42.7 (TEU) and 222 (TFEU) Might a clause, or both, be invoked by MS in the following situations?σελ. 21.

⁵⁰ M. Χρυσομάλλης, Η αρχή της αλληλεγγύης στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οπ. παρ., σελ. 65 επ..

όσον αφορά τα έργα υποδομής στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας.

2. Στα πλαίσια συστήματος ανοιχτών και ανταγωνιστικών αγορών, η δράση της Ένωσης αποσκοπεί στην προώθηση της διασύνδεσης και της διαλειτουργικότητας των εθνικών δικτύων, καθώς και της πρόσβασης στα δίκτυα αυτά, και λαμβάνει, ειδικότερα, υπόψη την ανάγκη να συνδεθούν οι νησιωτικές, οι μεσόγειες και οι περιφερειακές περιοχές με τις κεντρικές περιοχές της Ένωσης.»

Η συγκεκριμένη διάταξη αναφέρεται στο στόχο της διασύνδεσης και διασφάλισης της ανάπτυξης των διευρωπαϊκών δικτύων. Αν και δεν αναφέρεται ρητά στην έννοια της αλληλεγγύης θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η δημιουργία ενεργειακών υποδομών και οδεύσεων, που θα μεταφέρουν τα ενεργειακά προϊόντα στην επικράτεια των Κρατών-μελών της ΕΕ απαιτεί την συνεργασία των Κρατών-μελών σε περιφερειακό επίπεδο. Η διασύνδεση και η επέκταση των ενεργειακών δικτύων συνιστά υλικοτεχνική έκφανση της αρχής της αλληλεγγύης⁵¹.

2.2. Ενεργειακή αλληλεγγύη - Προπαρασκευαστικές πράξεις και δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο

Η ανάγκη καθιέρωσης πραγματικής αλληλεγγύης μεταξύ των Κρατών-μελών αναγνωρίστηκε, από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, στην περίπτωση δυσχερειών εφοδιασμού στον τομέα του πετρελαίου⁵². Ωστόσο, η αναγνώριση της αλληλεγγύης στον τομέα της ενέργειας ήταν στοχευμένη στην αντιμετώπιση μελλοντικών πετρελαϊκών κρίσεων και δεν σχετιζόταν με μια συστηματική ενεργειακή πολιτική. Ως εκ τούτου, η θέσπιση νομοθετικών πράξεων διακρινόταν για τον εξειδικευμένο χαρακτήρα και τον αποσπασματικό προσανατολισμό της.

Η νέα έναρξη της ενεργειακής πολιτικής υπό το πρίσμα της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς (δεκαετία του 1990) δεν φαίνεται να ενδιαφερόταν για την ενεργειακή αλληλεγγύη καθόσον στα δύο πρώτα ενεργειακά πακέτα δεν γίνεται αναφορά στην έννοια της αλληλεγγύης.

⁵¹ Θ. Γαλάνης, Η αλληλεγγύη στην Ενωσιακή Δικαιοταξία, Απόπειρα προσέγγισης μιας θεμελιακής αξιακής αρχής του ενωσιακού δικαίου, οπ. παρ., σελ. 84.

⁵² Απόφαση του Συμβουλίου 77/706 της 7ης Νοεμβρίου 1977 περί καθορισμού κοινοτικού στόχου μειώσεως της καταναλώσεως πρωτογενούς ενέργειας σε περίπτωση δυσχερειών εφοδιασμού σε αργό πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου, ΕΕ L 292 της 16.11.1977 σ. 9 –10, Απόφαση του Συμβουλίου 77/186 της 14ης Φεβρουαρίου 1977 περί των εξαγωγών αργού πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου από ένα κράτος μέλος σε άλλο σε περίπτωση δυσχερειών εφοδιασμού ΕΕ L 061 της 05.03.1977 σ. 23 – 25.

Στο πλαίσιο, όμως, της Οδηγίας 2004/67⁵³, σχετικά με τα μέτρα διασφάλισης του εφοδιασμού στο φυσικό αέριο, τονίστηκε η ανάγκη θέσπισης *γνήσιας αλληλεγγύης* μεταξύ των Κρατών-μελών στις έκτακτες καταστάσεις εφοδιασμού σοβαρής μορφής. Η συγκεκριμένη διατύπωση αναφερόταν στο προοίμιο της Οδηγίας και συσχέτιζε την ενεργειακή αλληλεγγύη με την βραχυπρόθεσμη ασφάλεια εφοδιασμού στο φυσικό αέριο καθόσον συνδέθηκε με τις έκτακτες καταστάσεις ενεργειακού εφοδιασμού, οι οποίες δημιουργούν άμεσα προβλήματα λόγω της αυξανόμενης αλληλεξάρτησης των Κρατών-μελών.

Η λογική της ανωτέρω Οδηγίας βασίστηκε στην αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων των αρμοδίων φορέων, που εμπλέκονταν στην αγορά φυσικού αερίου και στον καθορισμό κατάλληλων ελάχιστων προτύπων εφοδιασμού, τα οποία θα έπρεπε να τηρούν οι παράγοντες της αγοράς αερίου των Κρατών-μελών σε ειδικές προβληματικές καταστάσεις σχετικά με την ασφάλεια εφοδιασμού με φυσικό αέριο⁵⁴.

Η Οδηγία τυποποίησε εθνικά μέτρα ανάγκης αλλά επιπροσθέτως εισήγαγε και ένα κοινοτικό μηχανισμό. Έτσι, τα Κράτη - μέλη είχαν διακριτική ευχέρεια προκειμένου να συγκεκριμενοποιήσουν τα έκτακτα μέτρα⁵⁵, ενώ βασιζόταν σε διμερείς ρυθμίσεις μεταξύ των Κρατών-μελών⁵⁶ για την επίτευξη των ελάχιστων προτύπων ασφαλείας του ενεργειακού εφοδιασμού.

Ο κοινοτικός μηχανισμός προέβλεπε ότι εάν επερχόταν κάποιο γεγονός το οποίο θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μείζονα διακοπή εφοδιασμού για σημαντικό χρονικό διάστημα, η Επιτροπή θα συγκαλούσε κατόπιν αιτήματος Κράτους-μέλους ή με δική της πρωτοβουλία, την ομάδα συντονισμού για το αέριο⁵⁷. Η ομάδα συντονισμού συγκροτούνταν από τους αντιπροσώπους των Κρατών-μελών και από τα αντιπροσωπευτικά όργανα του ενδιαφερομένου κλάδου και των καταναλωτών υπό την προεδρία της Επιτροπής. Η ομάδα συντονισμού είχε ως αποστολή να εξετάζει και να επικουρεί τα Κράτη-μέλη στο συντονισμό των μέτρων που έχουν ληφθεί σε εθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση της μείζονος διακοπής εφοδιασμού⁵⁸.

⁵³ Οδηγία 2004/67/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 2004, σχετικά με τα μέτρα διασφάλισης του εφοδιασμού με φυσικό αέριο, ΕΕ L 127 της 29.04.2004 σ. 92 – 96 παρ. 3.

⁵⁴ Οι καταστάσεις αυτές ήταν οι εξής: α) μερική διακοπή του εφοδιασμού με αέριο σε εθνικό επίπεδο για τη διάρκεια περιόδου που καθορίζουν τα κράτη μέλη λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες που επικρατούν σε εθνικό επίπεδο, β) στην περίπτωση εξαιρετικά χαμηλών θερμοκρασιών κατά τη διάρκεια περιόδου ακραίων τιμών, η οποία καθορίζεται σε εθνικό επίπεδο και γ) σε περιόδους εξαιρετικά υψηλής ζήτησης αερίου κατά τη διάρκεια των ψυχρότερων περιόδων, στατιστικώς επερχόμενων κάθε είκοσι έτη Άρθρο 3 της Οδηγίας 2004/67.

⁵⁵ Άρθρο 8 της Οδηγίας 2004/67.

⁵⁶ Άρθρο 4 παρ. 5 της Οδηγίας 2004/67.

⁵⁷ Άρθρο 8 παρ. 1 της Οδηγίας 2004/67.

⁵⁸ Άρθρο 9 της Οδηγίας 2004/67.

Η νέα ενεργειακή πολιτική της ΕΕ στον τομέα της ενέργειας και του περιβάλλοντος, που συμφωνήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Μάρτιο του 2007⁵⁹, είχε τρεις κυρίους στόχους, α) την αύξηση της ασφάλειας του εφοδιασμού, β) την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών οικονομιών και της διαθεσιμότητας οικονομικά προσιτής ενέργειας και γ) την προαγωγή της περιβαλλοντικής αειφορίας και την προσπάθεια καταπολέμησης της αλλαγής του κλίματος⁶⁰. Ωστόσο, οι συγκεκριμένοι στόχοι εμφορούνταν *από το πνεύμα της αλληλεγγύης* μεταξύ των Κρατών-μελών και σέβονταν την κυριαρχία των Κρατών-μελών αναφορικά με τις πηγές πρωτογενούς ενέργειας.

Κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών, το ζήτημα της ενεργειακής αλληλεγγύης εξειδικευόταν μέσα από προπαρασκευαστικές πράξεις της Επιτροπής. Έτσι, η Επιτροπή υποστήριξε ότι τα Κράτη-μέλη θα έπρεπε να προωθήσουν *την περιφερειακή και διμερή αλληλεγγύη* στην περίπτωση καταστάσεων που συνεπάγονται σοβαρές διαταράξεις του εφοδιασμού με αέριο, που πλήττουν ένα Κράτος-μέλος. Ο συντονισμός αυτός θα μπορούσε να αναφέρεται στην απλούστευση εθνικών μέτρων αντιμετώπισης καταστάσεων ανάγκης και στην επεξεργασία πρακτικών λεπτομερειών για αμοιβαία συνδρομή⁶¹.

Επίσης, την ίδια περίοδο, η ΕΕ δεσμεύθηκε για την υλοποίηση του στόχου «20-20-20», ήτοι την μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 20%, την αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην κατανάλωση ενέργειας σε 20% και την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20%⁶². Η θέση νομικών δεσμευτικών στόχων αποτέλεσε και αποτελεί κίνητρο για τον ιδιωτικό τομέα, καθόσον συμβάλει στην μακροπρόθεσμη εμπιστοσύνη, που απαιτείται για τη διενέργεια των επενδύσεων προκειμένου να επιτευχθεί μετάβαση σε μια ενεργειακή ένωση χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών. Επίσης, αποτέλεσε σήμα στους διεθνείς εταίρους της ΕΕ αναφορικά με το γεγονός ότι η ΕΕ θα ενισχύσει τους παγκόσμιους

---

⁵⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Δύο φορές το 20 έως το 2020 Η κλιματική αλλαγή και η ευκαιρία της Ευρώπης, COM(2008) 30 τελικό, σελ. 1.

⁶⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών 8/9 Μαρτίου 2007, Συμπεράσματα της Προεδρίας, σελ. 11.

⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της Οδηγίας 2003/54/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας COM(2007) 528 τελικό, σελ. 24.

⁶² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Δεύτερη επισκόπηση της ενεργειακής στρατηγικής - Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την ενεργειακή ασφάλεια και αλληλεγγύη COM/2008/0781 τελικό/2, σελ. 1.

περιβαλλοντικούς στόχους μέσω υιοθέτησης ενεργειακών πολιτικών φιλικών προς το περιβάλλον⁶³.

Στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και στο πλαίσιο του τρίτου ενεργειακού πακέτου η έννοια της αλληλεγγύης εμφανίστηκε στο προοίμιο της Οδηγίας 2009/72⁶⁴. Η συγκεκριμένη αναφορά συσχετίζει την αλληλεγγύη με την ασφάλεια του εφοδιασμού, την τήρηση των διεθνών υποχρεώσεων της ΕΕ και ειδικότερα με το δικαίωμα της Επιτροπής να γνωμοδοτεί σχετικά με την πιστοποίηση σε σχέση με τον ιδιοκτήτη ή διαχειριστή συστήματος μεταφοράς, που ελέγχεται από πρόσωπο ή πρόσωπα από τρίτη χώρα ή τρίτες χώρες⁶⁵. Έτσι, η ενεργειακή αλληλεγγύη αποκτά σαφέστερο περιεχόμενο διότι δεν αναφέρεται μόνο στην ασφάλεια εφοδιασμού και τους περιβαλλοντικούς στόχους αλλά αποτελεί και προωθητικό στοιχείο της υλοποίησης μιας ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής ενεργειακής αγοράς.

Επιπροσθέτως, στην Οδηγία 2009/73 τέθηκαν ρυθμίσεις σχετικά με την περιφερειακή ενεργειακή αλληλεγγύη. Η συγκεκριμένη μορφή αλληλεγγύης απαιτεί τα Κράτη-μέλη να συνεργάζονται με σκοπό την **προώθηση της περιφερειακής και διμερούς αλληλεγγύης**. Στην περίπτωση της συγκεκριμένης ρύθμισης η συνεργασία επικεντρώνεται στις βραχυπρόθεσμες διαταραχές του ενεργειακού εφοδιασμού στον τομέα του φυσικού αερίου⁶⁶. Εξάλλου, η περιφερειακή αλληλεγγύη περιλαμβάνει τον συντονισμό των εθνικών μέτρων έκτακτης ανάγκης, τον προσδιορισμό και την ανάπτυξη ή αναβάθμιση των διασυνδέσεων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου καθώς επίσης και την θέσπιση μηχανισμών βασιζόμενων στους κανόνες της αγοράς.

Στο πλαίσιο της δημιουργίας της Ενεργειακής Ένωσης, η ενεργειακή αλληλεγγύη συνδέθηκε με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού με γνώμονα και την διασφάλιση των καταναλωτών ενέργειας των Κρατών-μελών⁶⁷. Η ενεργειακή στρατηγική περιλαμβάνει πέντε αμοιβαίως ενισχυόμενες και στενά αλληλένδετες διαστάσεις με στόχο την εξασφάλιση μεγαλύτερης ενεργειακής ασφάλειας, βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητας: ενεργειακή ασφάλεια, αλληλεγγύη και εμπιστοσύνη, πλήρως ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, ενεργειακή απόδοση που συμβάλλει στον μετριασμό της ζήτησης, απαλλαγή της οικονομίας από τις

---

⁶³ COM (2008) 30 σελ. 2.

⁶⁴ Οδηγία 2009/72/ΕΚ, παρ. 24.

⁶⁵ Οδηγία 2009/73, προοίμιο παρ. 55.

⁶⁶ Άρθρο 6 της Οδηγίας 2009/73.

⁶⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή COM/2015/080 τελικό, σελ. 1.

ανθρακούχες εκπομπές, και έρευνα, καινοτομία και ανταγωνιστικότητα⁶⁸. Η Ενεργειακή Ένωση όρισε την αλληλεγγύη ως πυρήνα της ενεργειακής πολιτικής. Επίσης, κρίθηκε απαραίτητο να ενισχυθούν οι συνεργασίες και η αλληλεγγύη στην Κεντρική και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Στις 30 Νοεμβρίου 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε μια δέσμη μέτρων για να διατηρήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση ανταγωνιστική και να ενισχύσει τη μετάβαση σε μορφές καθαρής ενέργειας. Το λεγόμενο χειμερινό ενεργειακό πακέτο (Winter Package) θεωρήθηκε απαραίτητο για την εξέλιξη της Ενεργειακής Ένωσης αλλά και για την εκπλήρωση των δεσμεύσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της συμφωνίας των Παρισίων⁶⁹. Το ενεργειακό πακέτο περιλάμβανε οκτώ νομοθετικές προτάσεις αναφορικά με την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων⁷⁰, την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας⁷¹, την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης⁷², την ενεργειακή διακυβέρνηση⁷³, την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας⁷⁴, την ασφάλεια εφοδιασμού ηλεκτρικής ενέργειας⁷⁵ και την ίδρυση Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας⁷⁶. Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί η Οδηγία 2018/844 για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων⁷⁷, η Οδηγία 2018/2001 για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από

---

⁶⁸ Ο.π. COM (2015) 80, σελ. 4.

⁶⁹ Clean Energy for all Europeans, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/clean-energy-all-europeans, European Commission - Press release IP/16/4009, Clean Energy for All Europeans – unlocking Europe's growth potential, Brussels, 30 November 2016.

⁷⁰ Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της Οδηγίας 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων, COM/2016/0765 τελικό.

⁷¹ Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, COM/2016/0767 τελικό.

⁷² Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, COM/2016/0761 τελικό.

⁷³ Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης, που τροποποιεί την Οδηγία 94/22/ΕΚ, την Οδηγία 98/70/ΕΚ, την Οδηγία 2009/31/ΕΚ, τον Κανονισμό 663/2009/ΕΚ, τον Κανονισμό 715/2009/ΕΚ, την Οδηγία 2009/73/ΕΚ, την Οδηγία 2009/119/ΕΚ του Συμβουλίου, την Οδηγία 2010/31/ΕΕ, την Οδηγία 2012/27/ΕΕ, την Οδηγία 2013/30/ΕΕ και την Οδηγία 2015/652/ΕΕ του Συμβουλίου και καταργεί τον Κανονισμό 525/2013/ΕΕ COM/2016/0759 τελικό.

⁷⁴ Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας COM/2016/0861 τελικό, Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας COM/2016/0864 τελικό.

⁷⁵ Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της Οδηγίας 2005/89/ΕΚ COM/2016/0862 τελικό.

⁷⁶ Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ίδρυση Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, COM/2016/0863 τελικό.

⁷⁷ Οδηγία 2018/844 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 2018 για την τροποποίηση της Οδηγίας 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, ΕΕ L 156 της 19.6.2018, σ. 75-91.

ανανεώσιμες πηγές⁷⁸, η Οδηγία 2018/2002 για την ενεργειακή απόδοση⁷⁹ και ο Κανονισμός 2018/1999 για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα⁸⁰.

Οι τέσσερις ανωτέρω νομοθετικές πράξεις δεν συμπεριλαμβάνουν την έννοια της αλληλεγγύης με εξαίρεση τον Κανονισμό για την ενεργειακή διακυβέρνηση. Ειδικότερα, στον εν λόγω Κανονισμό ορίστηκε ότι τα Κράτη-μέλη λαμβάνουν δεόντως υπόψη τη σύσταση της Επιτροπής για την επίτευξη των σκοπών της Ενεργειακής Ένωσης σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των Κρατών-μελών και της Ένωσης και μεταξύ των Κρατών-μελών⁸¹.

3. Ενεργειακή αλληλεγγύη-Ειδικό μέρος

3.1 Ασφάλεια εφοδιασμού

Η ασφάλεια εφοδιασμού εμπλέκει την αλληλεγγύη μέσω των μηχανισμών που εισάγονται σε επίπεδο ΕΕ για να μπορούν τα Κράτη-μέλη να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τις έκτακτες καταστάσεις ενεργειακών κρίσεων. Αρχικά, θα αναφερθούμε στον τομέα του φυσικού αερίου, σε ένα δεύτερο στάδιο στον τομέα του πετρελαίου και τέλος στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας.

3.1.1. Φυσικό αέριο

Η αδυναμία του θεσμικού πλαισίου (Οδηγία 2004/67) λόγω της ευρείας διακριτικής ευχέρειας των Κρατών-μελών αλλά και οι αλληλέγγυες διακοπές φυσικού αερίου λόγω των προβληματικών σχέσεων μεταξύ της Ρωσίας και της Ουκρανίας⁸² είχαν ως αποτέλεσμα την αναθεώρηση της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής. Ειδικότερα, η ρωσο-ουκρανική κρίση του 2006 είχε ως αποτέλεσμα την

⁷⁸ Οδηγία 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ΕΕ L 328 της 21.12.2018, σ. 82-209.

⁷⁹ Οδηγία 2018/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, σχετικά με την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, ΕΕ L 328 της 21.12.2018, σ. 210 έως 230.

⁸⁰ Κανονισμός 2018/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα, για την τροποποίηση των κανονισμών 663/2009/ΕΚ και 715/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των Οδηγιών 94/22/ΕΚ, 98/70/ΕΚ, 2009/31/ΕΚ, 2009/73/ΕΚ, 2010/31/ΕΕ, 2012/27/ΕΕ και 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των Οδηγιών 2009/119/ΕΚ και 2015/652/ΕΕ του Συμβουλίου και για την κατάργηση του κανονισμού 525/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ΕΕ L 328 της 21.12.2018, σ. 1-77.

⁸¹ Άρθρο 34 παρ. 2 του Κανονισμού 2018/1999.

⁸² Θ. Γαλάνης, Η ενεργειακή αλληλεγγύη στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Επιλεγμένες πτυχές, Ενέργεια και Δίκαιο 2016, Τεύχος 13' σελ. 24, ειδικά σελ. 26

μείωση των ρωσικών εξαγωγών αερίου περίπου κατά 10%-35%. Ωστόσο, η συγκεκριμένη κρίση ήταν σύντομης διάρκειας (δύο -τρεις μέρες) λόγω των συνεπειών που επέφερε στους τρεις βασικούς πελάτες της Gazprom, την Γερμανία, την Ιταλία και τη Γαλλία⁸³. Η δεύτερη σημαντική κρίση του 2009 είχε ως αιτία την ασυμφωνία της Ρωσίας και της Ουκρανίας σχετικά με τις ενεργειακές οφειλές της Ουκρανίας. Ειδικότερα, τον Ιανουάριο του 2009, η ανωτέρω διαφωνία είχε ως αποτέλεσμα διαταραχές του εφοδιασμού σε πολλά ευρωπαϊκά έθνη, ενώ δεκαοκτώ ευρωπαϊκές χώρες ανέφεραν σημαντικές μειώσεις ή πλήρεις αποκοπές των προμηθειών φυσικού αερίου που μεταφέρθηκαν μέσω της Ουκρανίας από τη Ρωσία. Οι ανωτέρω «*ανασφάλειες*» ενεργειακού εφοδιασμού οδήγησαν στην θέσπιση του Κανονισμού 994/2010^{84,85}. Χαρακτηριστικό του ανωτέρω Κανονισμού ήταν η εκτενέστερη αναφορά στην έννοια της αλληλεγγύης αλλά και η θέσπιση εξειδικευμένων ρυθμίσεων στο πλαίσιο εκτάκτων καταστάσεων στον τομέα του φυσικού αερίου. Η αλληλεγγύη συνδέθηκε με λεπτομερέστερο τρόπο με την προληπτική δράση και την αντίδραση σε συγκεκριμένες διαταραχές του εφοδιασμού⁸⁶.

Ο συγκεκριμένος Κανονισμός προσδιόρισε τρία επίπεδα κρίσης α) το επίπεδο έγκαιρης προειδοποίησης όταν υπάρχουν συγκεκριμένες, σοβαρές και αξιόπιστες πληροφορίες ότι μπορεί να συμβεί ένα γεγονός που είναι πιθανό να έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική επιδείνωση της κατάστασης του εφοδιασμού και είναι πιθανό να οδηγήσει στην ενεργοποίηση του επιπέδου επιφυλακής ή έκτακτης ανάγκης, β) το επίπεδο επιφυλακής όταν εμφανίζεται διαταραχή του εφοδιασμού ή εξαιρετικά υψηλή ζήτηση αερίου, αλλά η αγορά είναι ακόμα ικανή να διαχειριστεί αυτήν τη διαταραχή ή ζήτηση χωρίς να χρειάζεται να καταφύγει σε μέτρα που δεν στηρίζονται στην αγορά, γ) το επίπεδο έκτακτης ανάγκης στην περίπτωση εξαιρετικά υψηλής ζήτησης αερίου, σημαντικής διαταραχής του εφοδιασμού ή άλλης σημαντικής επιδείνωσης της κατάστασης του εφοδιασμού. Στο επίπεδο αυτό θα πρέπει να έχουν εφαρμοστεί τα μέτρα που έχουν προβλεφθεί αλλά παρά την εφαρμογή τους ο εφοδιασμός με αέριο δεν αρκεί για να καλύψει την εναπομένουσα

---

⁸³ Θ. Τσακίρης, ο Γαλάζιος Χρυσός, Οι ρωσο-ουκρανικές σχέσεις και η ευρωπαϊκή στρατηγική φυσικού αερίου, ΕΚΕΜ, Εκδόσεις Παπαζήση 2011, σελ. 95-96.

⁸⁴ Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με αέριο και την κατάργηση της οδηγίας 2004/67/ΕΚ, COM(2009) 363 τελικό.

⁸⁵ Κανονισμός 994/2010/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με αέριο και την κατάργηση της οδηγίας 2004/67/ΕΚ του Συμβουλίου, ΕΕ L 295 της 12.11.2010, σ. 1-22.

⁸⁶ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 994/2010, προοίμιο παρ. 5.

ζήτηση αερίου, έτσι ώστε να πρέπει να ληφθούν πρόσθετα μέτρα που δεν στηρίζονται στην αγορά⁸⁷.

Οι αρμόδιες αρχές των Κρατών-μελών, μετά από διαβούλευση με τις επιχειρήσεις φυσικού αερίου, τις σχετικές οργανώσεις που εκπροσωπούν τα συμφέροντα των οικιακών και βιομηχανικών πελατών και την εθνική ρυθμιστική αρχή⁸⁸, καταρτίζουν σε εθνικό επίπεδο α) προληπτικά σχέδια δράσης που περιέχουν τα μέτρα, που απαιτούνται για την εξάλειψη ή τον μετριασμό των κινδύνων, β) σχέδια έκτακτης ανάγκης που περιέχουν τα ληπτέα μέτρα για την εξάλειψη ή τον μετριασμό των επιπτώσεων ενδεχόμενης διαταραχής του εφοδιασμού με αέριο⁸⁹. Πριν από την έγκριση των ανωτέρω σχεδίων τα Κράτη μέλη διαβουλεύονται σε περιφερειακό επίπεδο και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκειμένου να διασφαλίσουν ότι τα προσχέδια και τα μέτρα τους δεν έρχονται σε αντίθεση με προληπτικό σχέδιο δράσης και σχέδιο έκτακτης ανάγκης άλλου Κράτους-μέλους και ότι συμμορφώνονται με τις σχετικές διατάξεις της ενωσιακής νομοθεσίας⁹⁰.

Στο πλαίσιο της ανωτέρω διαδικασίας, η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με τη συνολική συνέπεια των προληπτικών σχεδίων δράσης και των σχεδίων έκτακτης ανάγκης των Κρατών-μελών, καθώς και σχετικά με τη συμβολή τους στην αλληλεγγύη και την ετοιμότητα⁹¹.

Επιπροσθέτως, εξειδικεύτηκε η έννοια της περιφερειακής συνεργασίας, η οποία βασίστηκε στην υφιστάμενη περιφερειακή συνεργασία στην οποία συμμετέχουν επιχειρήσεις φυσικού αερίου, Κράτη-μέλη και εθνικές ρυθμιστικές αρχές με στόχο, μεταξύ άλλων, να ενισχύσουν την ασφάλεια του εφοδιασμού και την ολοκλήρωση της εσωτερικής ενεργειακής αγοράς, όπως είναι οι τρεις περιφερειακές αγορές αερίου στο πλαίσιο της περιφερειακής πρωτοβουλίας για το αέριο⁹², η Πλατφόρμα Φυσικού Αερίου⁹³, η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για το σχέδιο

⁸⁷ Άρθρο 10 παρ. 3 του Κανονισμού 994/2010.

⁸⁸ Αικ. Ν. Ηλιάδου, Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, *Ενέργεια και Δίκαιο*, Τεύχος 6/2006, σελ. 37, ειδικά 44.

⁸⁹ Άρθρο 4 παρ. 2 του Κανονισμού 994/2010.

⁹⁰ Άρθρο 4 παρ. 3 του Κανονισμού 994/2010.

⁹¹ Άρθρο 14 παρ. 2 στοιχείο β του Κανονισμού 994/2010.

⁹² South Gas Regional Initiative, South South-East (SSE), North West (NW) region, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο https://acer.europa.eu/en/Gas/Regional_%20Initiatives/Pages/Gas-Regional-Initiatives.aspx.

⁹³ Για την πλατφόρμα φυσικού αερίου, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/gas-platform>.

Διασύνδεσης της Ενεργειακής Αγοράς της Βαλτικής⁹⁴, καθώς και η Συντονιστική Ομάδα Ασφάλειας Εφοδιασμού της Ενεργειακής Κοινότητας⁹⁵.

Με τον Κανονισμό 2017/1938⁹⁶ εισήχθη για πρώτη φορά μηχανισμός αλληλεγγύης ως μέτρο κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο⁹⁷. Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ.1 του ανωτέρω κανονισμού:

«Εάν κράτος μέλος έχει ζητήσει την εφαρμογή του μέτρου αλληλεγγύης σύμφωνα με το παρόν άρθρο, τότε κράτος μέλος που συνδέεται απευθείας με το αιτούν κράτος μέλος ή, εφόσον προβλέπεται από το κράτος μέλος, η αρμόδια αρχή του ή ο οικείος διαχειριστής συστήματος μεταφοράς ή ο οικείος διαχειριστής συστήματος διανομής λαμβάνει, καθόσον είναι δυνατόν χωρίς να δημιουργούνται επισφαλείς καταστάσεις, τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσει ότι ο εφοδιασμός με φυσικό αέριο των πελατών που δεν είναι εξ αλληλεγγύης προστατευόμενοι πελάτες στην επικράτειά του μειώνεται ή δεν συνεχίζεται στον βαθμό που είναι αναγκαίος και για όσο χρονικό διάστημα δεν ικανοποιείται ο εφοδιασμός φυσικού αερίου των εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελατών εντός του αιτούντος κράτους μέλους. Το αιτούν κράτος μέλος εξασφαλίζει την ουσιαστική παράδοση των σχετικών ποσοτήτων φυσικού αερίου στους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες στην επικράτειά του.»

Οι προϋποθέσεις του μηχανισμού είναι οι παρακάτω:

- A) Απαιτείται αίτηση του Κράτους-μέλους που αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ασφάλειας εφοδιασμού,
- B) Ένα άλλο κράτος μέλος που συνδέεται άμεσα με το αιτούν Κράτος-μέλος λαμβάνει μέτρα προκειμένου να μειώσει τον εφοδιασμό με φυσικό αέριο πελατών του, που δεν είναι εξ αλληλεγγύης προστατευόμενοι,

⁹⁴ Βλ. στο διαδικτυακό τόπο <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan>.

⁹⁵ Βλ. στο διαδικτυακό τόπο <https://www.energy-community.org/aboutus/institutions/SOSCG.html>, Παράρτημα 5 του IV του Κανονισμού 994/2010 «Λεδομένης της ολοένα αυξανόμενης διασύνδεσης και αλληλεξάρτησης των αγορών και της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς αερίου, η συνεργασία μεταξύ των κατωτέρω παραδειγματικά αναφερόμενων κρατών μελών, μεταξύ άλλων, όπως και τμημάτων των γειτονικών κρατών μελών, μπορεί να ενισχύσει την ατομική και συλλογική τους ασφάλεια εφοδιασμού με αέριο: — Πολωνία και οι τρεις χώρες της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία), — Ιβηρική χερσόνησος (Ισπανία και Πορτογαλία) και Γαλλία, — Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο, — Βουλγαρία, Ελλάδα και Ρουμανία, — Δανία και Σουηδία, — Σλοβενία, Ιταλία, Αυστρία, Ουγγαρία και Ρουμανία, — Πολωνία και Γερμανία, — Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Κάτω Χώρες και Λουξεμβούργο, — Γερμανία, Τσεχική Δημοκρατία και Σλοβακία».

⁹⁶ Κανονισμός 2017/1938 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2017, σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο και με την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 994/2010 ΕΕ L 280 της 28.10.2017, σ. 1-56.

⁹⁷ Άρθρο 13 του Κανονισμού 2017/1938.

Γ) Η ανωτέρω μείωση του φυσικού αερίου έχει ως στόχο την ικανοποίηση του εφοδιασμού με φυσικό αέριο των εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελατών εντός του αιτούντος Κράτους-μέλους,

Δ) Θα πρέπει να εφαρμοστούν όλα τα μέτρα έκτακτης ανάγκης που προβλέπονται στα σχέδια έκτακτης ανάγκης και να έχει συμβεί περικοπή εφοδιασμού των μη προστατευόμενων εξ αλληλεγγύης πελατών στο Κράτος-μέλος που υπέβαλε αίτημα αλληλεγγύης,

Ε) Το αιτούν κράτος υποχρεούται να αποζημιώσει τα συνδεδεμένα κράτη για τις παρεχόμενες ποσότητες του φυσικού αερίου.

ΣΤ) Ο μηχανισμός αποτελεί έσχατο μέτρο ανάγκης και στοχεύει στην προστασία των πλέον ευάλωτων φορέων της αγοράς⁹⁸.

Ο μηχανισμός αλληλεγγύης εμπλέκει δύο κατηγορίες Κρατών-μελών, το Κράτος-μέλος που ζήτησε αλληλεγγύη και όλα τα Κράτη-μέλη που είναι απευθείας συνδεδεμένα με το αιτούν Κράτος-μέλος. Η καινοτομία του μηχανισμού είναι ότι δημιουργείται **νομική υποχρέωση των συνδεδεμένων Κρατών-μελών για παροχή φυσικού αερίου υπό τις προϋποθέσεις του μηχανισμού**. Στο πλαίσιο της ανωτέρω υποχρέωσης όλα τα απευθείας συνδεδεμένα Κράτη-μέλη πρέπει να συνάψουν εκ των προτέρων **διμερείς ρυθμίσεις** για την εφαρμογή του μηχανισμού αλληλεγγύης. Εάν υπάρχουν περισσότερα του ενός Κράτη-μέλη που μπορούν να παράσχουν αλληλεγγύη, το αιτούν κράτος μέλος θα πρέπει να συμβουλευτεί όλα τα εν λόγω Κράτη-μέλη και να ζητήσει προσφορές για τις ποσότητες φυσικού αερίου που χρειάζεται να προμηθεύσει στους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες.

Αναφορικά με τη μορφή των διμερών ρυθμίσεων δεν προκύπτει ρητή υποχρέωση με την έννοια ότι τα Κράτη-μέλη είναι ελεύθερα να εξεύρουν νομικό τύπο που δημιουργεί μεταξύ τους δικαιώματα και υποχρεώσεις σε περίπτωση εφαρμογής του μηχανισμού αλληλεγγύης. Το περιεχόμενο των διμερών ρυθμίσεων αναφέρεται στον τρόπο άσκησης των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των εμπλεκόμενων Κρατών-μελών. Ωστόσο, οι διμερείς ρυθμίσεις θα πρέπει να διακρίνονται για τη νομική τους δεσμευτικότητα. Έτσι, λοιπόν, το μνημόνιο

---

⁹⁸ Σύσταση 2018/177 της Επιτροπής της 2ας Φεβρουαρίου 2018 για τα στοιχεία που πρέπει να περιέχουν οι τεχνικές, νομικές και χρηματοδοτικές ρυθμίσεις μεταξύ κρατών μελών για την εφαρμογή του μηχανισμού αλληλεγγύης δυνάμει του άρθρου 13 του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1938 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο, EEL 32 σελ. 52 - 64, ειδικά σελ. 53.

συνεργασίας δεν ενδείκνυται και δεν αρκεί για τον καθορισμό και τη ρύθμιση των διμερών υποχρεώσεων⁹⁹.

Η νομική υποχρέωση των Κρατών-μελών δεν είναι απεριόριστη αλλά οριοθετημένη. Έτσι, τα όρια της βοήθειας του υπόχρεου Κράτους-μέλους είναι: α) η διαθέσιμη δυναμικότητα διασύνδεσης, β) η αναγκαία ποσότητα φυσικού αερίου για τους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες του στην περίπτωση που απειλείται ο εφοδιασμός τους με φυσικό αέριο, γ) η ασφάλεια του οικείου δικτύου φυσικού αερίου, και δ) για ορισμένες χώρες, ο εφοδιασμός κρίσιμων μονάδων ηλεκτροπαραγωγής που λειτουργούν με φυσικό αέριο για να διατηρηθεί η ασφάλεια εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια¹⁰⁰.

Ο μηχανισμός αναφέρεται στην έννοια των «εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελάτων». Σύμφωνα με τον ορισμό που τίθεται στον Κανονισμό η συγκεκριμένη κατηγορία πελατών αναφέρεται:

«στους οικιακούς πελάτες που είναι συνδεδεμένοι με δίκτυο διανομής φυσικού αερίου και που επιπροσθέτως μπορεί να περιλαμβάνει, ένα ή αμφότερα εκ των ακολούθων:

- α) εγκατάσταση τηλεθέρμανσης, εάν πρόκειται για προστατευόμενο πελάτη εντός του οικείου κράτους μέλους και μόνο εφόσον παρέχει θέρμανση σε νοικοκυριά ή βασικές κοινωνικές υπηρεσίες πλην των υπηρεσιών εκπαίδευσης και δημόσιας διοίκησης,*
- β) βασική κοινωνική υπηρεσία εάν πρόκειται για προστατευόμενο πελάτη εντός του οικείου κράτους μέλους, πλην των υπηρεσιών εκπαίδευσης και δημόσιας διοίκησης.*

Επιπροσθέτως, ο ορισμός του προστατευόμενου πελάτη αναφέρεται στον «οικιακό πελάτη που είναι συνδεδεμένος με δίκτυο διανομής φυσικού αερίου και, επίσης, εφόσον το αποφασίσει το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, μπορεί να είναι ένα ή και περισσότερα εκ των ακολούθων, υπό την προϋπόθεση ότι οι επιχειρήσεις ή οι υπηρεσίες που αναφέρονται στα στοιχεία α) και β) δεν αντιπροσωπεύουν, από κοινού, άνω του 20 % της συνολικής ετήσιας τελικής κατανάλωσης φυσικού αερίου στο εν λόγω κράτος μέλος:

- α) μικρομεσαία επιχείρηση, υπό τον όρο ότι συνδέεται με δίκτυο διανομής φυσικού αερίου*
- β) βασική κοινωνική υπηρεσία υπό τον όρο ότι συνδέεται με δίκτυο διανομής και μεταφοράς φυσικού αερίου*

⁹⁹ Ο.π Σύσταση 2018/177, παρ. 1.5.

¹⁰⁰ Ο.π. Σύσταση 2018/177, παρ.1.

γ) εγκατάσταση τηλεθέρμανσης, εφόσον παρέχει θέρμανση σε οικιακούς πελάτες, μικρομεσαίες επιχειρήσεις ή βασικές κοινωνικές υπηρεσίες, υπό τον όρο ότι η εγκατάσταση αυτή δεν έχει τη δυνατότητα αλλαγής καυσίμων πλην του φυσικού αερίου»

Από τη σύγκριση των δύο ορισμών προκύπτει ότι η έννοια του προστατευόμενου πελάτη είναι ευρύτερη (διότι περιλαμβάνει και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις) της έννοιας των εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελατών¹⁰¹. Αυτό έχει ως συνέπεια το πεδίο εφαρμογής του μηχανισμού να είναι περιορισμένο και εξειδικευμένο. Το ανωτέρω γεγονός συνηγορεί στο συμπέρασμα ότι και ο μηχανισμός αλληλεγγύης διακρίνεται για τον εξαιρετικό του χαρακτήρα.

Αναφορικά με την προϋπόθεση περί υποβολής αιτήματος, το αίτημα πρέπει να είναι σύντομο, τυποποιημένο και να περιέχει τις ελάχιστες απαραίτητες πληροφορίες διότι οι καταστάσεις κρίσης απαιτούν άμεσες ενέργειες¹⁰².

Από τη στιγμή που αίτημα της αλληλεγγύης θεωρείται έγκυρο ενεργοποιείται ο μηχανισμός της αλληλεγγύης. Αν και ο μηχανισμός ενεργοποιείται με το έγκυρο αίτημα, η Επιτροπή διαθέτει προθεσμία πέντε ημερών για να προβεί στο έλεγχο και την επαλήθευση του αιτήματος.

Το ενδεχόμενο κατάχρησης του μηχανισμού αλληλεγγύης με αδικαιολόγητο αίτημα εμφανίζεται περιορισμένο λόγω των αυστηρών όρων που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός αλληλεγγύης.

Η υποχρέωση παροχής αλληλεγγύης λήγει σε τρεις περιπτώσεις: α) αν μετά από διαδικασία επαλήθευσης, η Επιτροπή καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η κήρυξη κατάστασης έκτακτης ανάγκης δεν είναι πλέον δικαιολογημένη, β) αν το Κράτος-μέλος που ζήτησε αλληλεγγύη ενημερώσει τα Κράτη-μέλη που παρέχουν αλληλεγγύη ότι είναι και πάλι σε θέση να προμηθεύει αέριο στους εγχώριους προστατευόμενους εξ αλληλεγγύης πελάτες του και γ) αν το Κράτος-μέλος που παρέχει αλληλεγγύη δεν

¹⁰¹ R. Fleming, A legal perspective on gas solidarity, Energy Policy, Τεύχος 124, σελ. 102, ειδικά 108.

¹⁰² Ο.π. Σύσταση 2018/177, παρ. 1.2 - Ως ελάχιστες πληροφορίες του αιτήματος θεωρούνται - η ονομασία του αιτούντος κράτους μέλους, καθώς και του αρμόδιου φορέα και ονοματεπώνυμο/-α του/των προσώπου/-ων επικοινωνίας,
— ονομασία του διαχειριστή του συστήματος μεταφοράς (ΔΣΜ) ή του διαχειριστή του τμήματος της αγοράς (κατά περίπτωση) και του αρμόδιου/-ων επαφής,
— ζητούμενη ποσότητα φυσικού αερίου (μετρούμενη σε από κοινού συμφωνημένη μονάδα),
— πληροφορίες σχετικά με την πίεση του φυσικού αερίου,
— υπόδειξη από το κράτος μέλος που ζήτησε αλληλεγγύη των προτιμώμενων σημείων παράδοσης,
— αίτημα προσφοράς/-ών, η/οι οποία/-ες περιέχει/-ουν την τιμή (βλέπε ενότητα 3.1), την ποσότητα, τα σημεία και την ώρα παράδοσης,
— αίτημα χρονικού καθορισμού της πρώτης δυνατής παράδοσης και της προβλεπόμενης διάρκειας του εφοδιασμού (με την προβλεπόμενη διάρκεια παροχής της αλληλεγγύης από το κράτος που θα την παράσχει),
— αναφορά της δέσμευσης που ανέλαβε το αιτούν κράτος μέλος να καταβάλει αποζημίωση για την αλληλεγγύη.

μπορεί πλέον να εφοδιάσει τους δικούς του προστατευόμενους εξ αλληλεγγύης πελάτες.

Ο μηχανισμός αλληλεγγύης βασίζεται στην αποζημίωση που οφείλει να καταβάλλει το αιτούν Κράτος-μέλος στα συνδεδεμένα Κράτη-μέλη που παρέχουν φυσικό αέριο στους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες του.

Η σύσταση επιδιώκει να οριοθετήσει το ύψος της αποζημίωσης και να θέσει συγκεκριμένα όρια. Έτσι, η αποζημίωση επιτελεί ένα διπλό σκοπό. Πρώτον, το αιτούν Κράτος-μέλος θα πρέπει να συνεκτιμήσει την συγκεκριμένη υποχρέωση του και ενδεχομένως να λάβει προληπτικά μέτρα προκειμένου να μη βρεθεί σε δύσκολη θέση στην περίπτωση έκτακτης και σημαντικής κρίσης στην ενεργειακή ασφάλεια του φυσικού αερίου. Δεύτερον, τα Κράτη-μέλη που παρέχουν φυσικό αέριο επιθυμούν να τηρήσουν τις προϋποθέσεις του μηχανισμού και να ενισχύσουν το αιτούν Κράτος-μέλος διότι ενισχύονται οικονομικά.

Τα κύρια στοιχεία της **αποζημίωσης** αλληλεγγύης είναι η τιμή του φυσικού αερίου και τα πρόσθετα έξοδα, που προέκυψαν για το Κράτος-μέλος που παρέσχε τη βοήθεια για να διασφαλίσει τη διέλευση του φυσικού αερίου από τα σύνορα με βάση το πραγματικό κόστος.

Ως πρώτο κριτήριο προσδιορισμού της αποζημίωσης είναι η αγοραία τιμή του φυσικού αερίου. Αν δεν μπορεί να προσδιορισθεί η αγοραία τιμή τότε ακολουθεί ο διοικητικός προσδιορισμός.

Η διαδικασία της καταβολής αποζημίωσης εδράζεται κυρίως στις διμερείς ρυθμίσεις και συμφωνίες μεταξύ του αιτούντος Κράτους-μέλους και των Κρατών-μελών που παρέχουν βοήθεια. Έτσι, ο σχετικός φορέας στο Κράτος-μέλος που παρέσχε την αλληλεγγύη υπολογίζει το ύψος της αποζημίωσης με βάση την ποσότητα του φυσικού αερίου που παραδόθηκε και υποβάλλει αίτημα πληρωμής στον σχετικό φορέα του Κράτους-μέλους που ζήτησε αλληλεγγύη. Το Κράτος-μέλος που παρέλαβε φυσικό αέριο αλληλεγγύης επιβεβαιώνει την ποσότητα που όντως παραδόθηκε, ελέγχει τον υπολογισμό και, εάν δεν έχει αντιρρήσεις, πληρώνει εντός της συμφωνηθείσας προθεσμίας. Στις οικονομικές διαδικασίες στο εσωτερικό των Κρατών-μελών, όπως η κατανομή της αποζημίωσης ή η χρέωση για αποζημίωση αλληλεγγύης, ακολουθούνται οι εθνικοί κανόνες (π.χ. μπορούν να εφαρμοσθούν απευθείας στον φορέα που προσφέρει/υπέστη περικοπή ή να κοινωνικοποιηθούν).

Οι προθεσμίες υπολογισμού της αποζημίωσης αλληλεγγύης, ελέγχου και πληρωμής πρέπει να περιλαμβάνονται στις ρυθμίσεις. Το ίδιο ισχύει και για το

εφαρμοστέο δίκαιο και τις επιλογές διαιτησίας σε περίπτωση διαφοράς που προκύπτει από τη χρήση του μηχανισμού αλληλεγγύης¹⁰³.

3.1.2. Πετρέλαιο

Στο επίπεδο της διασφάλισης εφοδιασμού στον τομέα του πετρελαίου βασική νομοθετική πράξη της ΕΕ αποτελεί η Οδηγία 2009/119¹⁰⁴. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης οδηγίας, η έννοια της αλληλεγγύης σχετίζεται με τη διαφάνεια και την αξιοπιστία των μηχανισμών διασφάλισης ενεργειακού εφοδιασμού, ενώ επιδιώκεται και η συνοχή μεταξύ των Κρατών-μελών που είναι μέλη του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας και των Κρατών-μελών που δεν είναι μέλη του, κατά την αντίδρασή τους σε περίπτωση διαταραχής του εφοδιασμού¹⁰⁵. Οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί θα πρέπει να λειτουργούν στο πλαίσιο της τήρησης των κανόνων του ανταγωνισμού και της εσωτερικής ενεργειακής αγοράς¹⁰⁶.

Πριν την ανάλυση των βασικών μηχανισμών αντιμετώπισης κρίσεων στον τομέα του πετρελαίου θα πρέπει να αναφέρουμε σημαντικές ρυθμίσεις της Οδηγίας που συμβάλλουν στην ασφάλεια εφοδιασμού του πετρελαίου. Τα Κράτη-μέλη υποχρεούνται να διατηρούν, προς όφελός τους, στην επικράτεια της Κοινότητας και σε μόνιμη βάση, συνολικό επίπεδο αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης πετρελαίου, ισοδύναμου τουλάχιστον με τη μεγαλύτερη από τις ποσότητες που αντιστοιχεί είτε σε 90 ημέρες μέσων ημερήσιων καθαρών εισαγωγών είτε σε 61 ημέρες μέσης ημερήσιας εσωτερικής κατανάλωσης¹⁰⁷. Τα Κράτη-μέλη υποχρεούνται, επίσης να διατηρούν ειδικά αποθέματα, τα οποία ανήκουν στην κυριότητα του Κράτους-μέλους ή του ΚΦΔ αποθεμάτων και αποτελούνται από αιθάνιο, υγραέριο, βενζίνη για κινητήρες, βενζίνη αεροπλάνων κ.λπ.¹⁰⁸. Τέλος τα Κράτη-μέλη μπορούν να διατηρούν εμπορικά αποθέματα αν και η Οδηγία δεν επιβάλλει υποχρέωση διατήρησης του συγκεκριμένου είδους αποθεμάτων από τους οικονομικούς φορείς¹⁰⁹.

¹⁰³ Ο.π. Σύσταση 2018/177, παρ. 3 Οικονομικές ρυθμίσεις.

¹⁰⁴ Οδηγία 2009/119/ΕΚ του Συμβουλίου, της 14ης Σεπτεμβρίου 2009, σχετικά με υποχρέωση διατήρησης ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου από τα κράτη μέλη, ΕΕ L 265 της 9.10.2009, σ. 9-23.

¹⁰⁵ Ο.π. Οδηγία 2009/119, προοίμιο παρ. 9, 28, 33, άρθρο 1.

¹⁰⁶ Οδηγία 2009/119, προοίμιο παρ. 33.

¹⁰⁷ Άρθρο 3 της Οδηγίας 2009/119.

¹⁰⁸ Άρθρο 9 της Οδηγίας 2009/119.

¹⁰⁹ Άρθρο 2 ια σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Οδηγίας 2009/119.

Οι μηχανισμοί έκτακτης ανάγκης που ενισχύουν την αλληλεγγύη των Κρατών-μελών εμπίπτουν σε δύο κατηγορίες με κριτήριο τη λήψη ή όχι διεθνούς αποφάσεως¹¹⁰.

Όταν υπάρχει ισχύουσα διεθνής απόφαση για διάθεση αποθεμάτων που θίγει ένα ή περισσότερα Κράτη-μέλη τίθενται συγκεκριμένες υποχρεώσεις στα Κράτη-μέλη. *Πρώτον*, το Κράτος-μέλος δύναται να χρησιμοποιήσει τα αποθέματα έκτακτης ανάγκης και τα ειδικά αποθέματα προς εκπλήρωση των διεθνών του υποχρεώσεων.

Δεύτερον, το Κράτος-μέλος υποχρεούται να ενημερώσει άμεσα την Επιτροπή.

Τρίτον, η Επιτροπή έχει δύο δυνατότητες. Μια προαιρετική δυνατότητα, ήτοι να συγκαλέσει την ομάδα συντονισμού ή να προβεί σε διαβούλευση με τα μέλη της. Σκοπός της σύγκλησης της ομάδας συντονισμού αποτελεί η εκτίμηση των συνεπειών της διάθεσης των αποθεμάτων. Επίσης, η Επιτροπή υποχρεούται να συνιστά στα Κράτη-μέλη να διαθέτουν το σύνολο ή μέρος των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης και των ειδικών αποθεμάτων τους ή να λαμβάνουν άλλα μέτρα με αντίστοιχα αποτελέσματα, ανάλογα με την περίπτωση.

Σε περίπτωση που δεν έχει ληφθεί ουσιαστική διεθνής απόφαση για τη διάθεση αποθεμάτων, η Επιτροπή ενημερώνει το ΔΟΕ, ενώ συγκαλεί διαβούλευση το συντομότερο δυνατό με την ομάδα συντονισμού, μετά από αίτηση Κράτους-μέλους ή με δική της πρωτοβουλία. Βάσει των αποτελεσμάτων της εξέτασης της κατάστασης από την ομάδα συντονισμού, η Επιτροπή αποφασίζει εάν υφίσταται σοβαρή διαταραχή του εφοδιασμού. Εάν διαπιστωθεί σοβαρή διαταραχή του εφοδιασμού, η Επιτροπή εγκρίνει τη διάθεση του συνόλου ή μέρους των ποσοτήτων των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης και των ειδικών αποθεμάτων που προτείνονται για τον σκοπό αυτό από τα ενδιαφερόμενα Κράτη-μέλη.

Η Οδηγία προσδιορίζει και ένα τρίτο μηχανισμό για την αντιμετώπιση ιδιαίτερας επικίνδυνων καταστάσεων και τοπικών κρίσεων. Έτσι, τα Κράτη-μέλη δύνανται να διαθέτουν αποθέματα έκτακτης ανάγκης και ειδικά αποθέματα πέραν του υποχρεωτικού στοιχειώδους επιπέδου σε ποσότητες, ενώ ταυτόχρονα οφείλουν να ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά με την ποσότητα που διατέθηκε.

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, τα Κράτη-μέλη μπορούν προσωρινά να διατηρούν επίπεδα αποθεμάτων χαμηλότερα από εκείνα που ορίζονται από τις διατάξεις της Οδηγίας. Στις περιπτώσεις αυτές, η Επιτροπή ορίζει εύλογη προθεσμία

---

¹¹⁰ Άρθρο 20 της Οδηγίας 2009/119.

εντός της οποίας τα Κράτη-μέλη πρέπει να αποκαταστήσουν τα αποθέματά τους προκειμένου αυτά να επανέλθουν στα υποχρεωτικά ελάχιστα επίπεδα.

3.1.3. Ηλεκτρική ενέργεια

Στο επίπεδο της ηλεκτρικής ενέργειας εκδόθηκε η Οδηγία 2005/89/ΕΚ¹¹¹ σχετικά με τα μέτρα διασφάλισης του εφοδιασμού με ηλεκτρισμό και τις επενδύσεις υποδομής. Στο πλαίσιο της ανωτέρω οδηγίας, τα Κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να λαμβάνουν μέτρα αναφορικά με την προαγωγή σταθερού επενδυτικού κλίματος, τον προσδιορισμό ρόλων και αρμοδιοτήτων αρχών και φορέων της αγοράς, την δημοσίευση σχετικών πληροφοριών¹¹². Ωστόσο, επισκοπώντας το κείμενο της οδηγίας δεν ανευρίσκουμε σε κανένα σημείο της Οδηγίας τη λέξη αλληλεγγύη. Η νέα πρόταση της Επιτροπής (χειμερινό πακέτο) για τον Κανονισμό (ο οποίος δεν έχει υιοθετηθεί ακόμηαλλά βρίσκεται στο στάδιο της πολιτικής συμφωνίας)¹¹³ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της Οδηγίας 2005/89/ΕΚ βελτιώνει την ασφάλεια εφοδιασμού στην ηλεκτρική ενέργεια. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι καταστάσεις όπως το παρατεταμένο κύμα ψύχους του 2012 έδειξαν ότι η συντονισμένη δράση και η αλληλεγγύη είναι ζωτικής σημασίας ώστε να εξασφαλίζεται ότι η ηλεκτρική ενέργεια είναι διαθέσιμη στις περιοχές που χρειάζεται περισσότερο¹¹⁴.

Η πρόταση ορίζει ότι τα Κράτη-μέλη προσδιορίζουν σενάρια κρίσης ηλεκτρικής ενέργειας σε εθνικό επίπεδο. Τα Κράτη-μέλη θα διαμορφώσουν τα εθνικά σενάρια κρίσης ανά τριετία. Στα ανωτέρω σενάρια θα περιγράφονται και οι πιθανοί κίνδυνοι σχετικά με την κυριότητα των υποδομών που είναι σημαντικές για την ασφάλεια του εφοδιασμού καθώς επίσης και πιθανά μέτρα που έχουν ληφθεί για την

¹¹¹ Οδηγία 2005/89/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Ιανουαρίου 2006 περί μέτρων διασφάλισης του εφοδιασμού με ηλεκτρισμό και περί επενδύσεων υποδομής, ΕΕ L 33 της 4.2.2006, σ. 22-27.

¹¹² H. Bjernebye, The Security of Electricity Supply Directive – The right aims but the wrong means σε D. Delvaux M. Bunt, K. Talus (Edts), EU Energy Policies, 1st Edition Euro confidential, σελ. 173, ειδικά 178 επ..

¹¹³ European Commission Statement, Commissioner Miguel Arias Cañete welcomes the political agreement on a proposal to improve the EU's risk preparedness in the electricity sector Brussels, 22 November 2018, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο file:///C:/Users/parga/Downloads/STATEMENT-18-6533_EN.pdf.

¹¹⁴ Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της οδηγίας 2005/89/ΕΚ, σελ. 5.

αντιμετώπιση τέτοιων κινδύνων επισημαίνοντας τους δικαιολογητικούς λόγους της λήψης των συγκεκριμένων μέτρων¹¹⁵.

Με τον υπό υιοθέτηση Κανονισμό δημιουργούνται περιφερειακά επιχειρησιακά κέντρα με σκοπό τον προσδιορισμό των περιφερειακών σεναρίων κρίσης¹¹⁶. Τα περιφερειακά επιχειρησιακά κέντρα θα πρέπει να εκτιμούν τακτικά τους σχετικούς κινδύνους, καθώς τους έχει ανατεθεί η επιχειρησιακή διαχείριση αυτών των καταστάσεων.

Εν συνεχεία και με βάση τα περιφερειακά και εθνικά σενάρια κρίσης, η αρμόδια αρχή κάθε Κράτους-μέλους εκπονεί σχέδιο ετοιμότητας αντιμετώπισης κινδύνων, μετά από διαβούλευση με τις επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, τους αρμόδιους οργανισμούς που εκπροσωπούν τα συμφέροντα των οικιακών και των βιομηχανικών πελατών ηλεκτρικής ενέργειας και την εθνική ρυθμιστική αρχή¹¹⁷.

Ο μηχανισμός, που προτείνεται, ενεργοποιείται στην περίπτωση συγκεκριμένων, σοβαρών και αξιόπιστων πληροφοριών ότι μπορεί να επέλθει συμβάν το οποίο είναι πιθανό να οδηγήσει σε σημαντική υποβάθμιση της κατάστασης του εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια σε Κράτος-μέλος. Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια αρχή του Κράτους-μέλους προβαίνει, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, σε έγκαιρη προειδοποίηση της Επιτροπής και της ομάδας συντονισμού για την ηλεκτρική ενέργεια¹¹⁸.

Σε ένα δεύτερο στάδιο εάν το Κράτος-μέλος αντιμετωπίσει κατάσταση κρίσης ηλεκτρικής ενέργειας, η αρμόδια αρχή του εν λόγω Κράτους-μέλους κηρύσσει κατάσταση κρίσης ηλεκτρικής ενέργειας και ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές των γειτονικών Κρατών-μελών και την Επιτροπή χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Σε μια τέτοια περίπτωση το Κράτος-μέλος γνωστοποιεί τους λόγους για τους οποίους κηρύσσει κατάσταση κρίσης ηλεκτρικής ενέργειας, τα μέτρα που έχουν ληφθεί ή

---

¹¹⁵ Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της Οδηγίας 2005/89/EK, σελ. 16.

¹¹⁶ Άρθρο 6, Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της Οδηγίας 2005/89/EK, σελ. 22.

¹¹⁷ Άρθρο 10, Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της Οδηγίας 2005/89/EK, σελ. 24.

¹¹⁸ Άρθρο 13, Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της Οδηγίας 2005/89/EK, σελ. 27.

σχεδιαστεί για τον μετριασμό της και την πιθανή ανάγκη συνδρομής από άλλα Κράτη μέλη¹¹⁹.

Στο πλαίσιο της νέας πρότασης τα Κράτη-μέλη και τα συμβαλλόμενα μέρη της Ενεργειακής Κοινότητας¹²⁰ συνεργάζονται κατά τη διαδικασία προσδιορισμού σεναρίων κρίσης ηλεκτρικής ενέργειας και την εκπόνηση σχεδίων ετοιμότητας αντιμετώπισης κινδύνων, ώστε να μη λαμβάνονται μέτρα που θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια του εφοδιασμού των Κρατών-μελών, των συμβαλλόμενων μερών ή της Ένωσης.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η ενεργειακή αλληλεγγύη εντοπίζεται στη δημιουργία μηχανισμών διασφάλισης ενεργειακού εφοδιασμού. Έτσι, αποτελεί μια αλληλεγγύη των Κρατών-μελών προς επιδίωξη, του ενωσιακού στόχου της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού. Ωστόσο, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι οι μηχανισμοί διακρίνονται για τα διακυβερνητικά τους χαρακτηριστικά.

Πρώτον, στην περίπτωση του μηχανισμού αλληλεγγύης τα Κράτη-μέλη υποχρεούνται να προβούν σε διμερείς ρυθμίσεις για να καταστήσουν αποτελεσματική τη λειτουργία του.

Δεύτερον, στην περίπτωση των μηχανισμών διασφάλισης εφοδιασμού του πετρελαίου μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι είναι η έντονη η επιρροή του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας, ενώ ο ρόλος της Επιτροπής είναι κυρίως διαδικαστικός και περιορισμένος.

Τρίτον, στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας είναι έκδηλη η απουσία μηχανισμών διασφάλισης εφοδιασμού. Εξάλλου, στην περίπτωση που υιοθετηθεί ο νέος Κανονισμός είναι έκδηλη η διακριτική ευχέρεια των Κρατών-μελών διότι τα Κράτη-μέλη προσδιορίζουν τα σενάρια κρίσης αλλά και διότι αυτά είναι που κηρύσσουν την κατάσταση κρίσης της ηλεκτρικής ενέργειας. Η ενημέρωση προς την Επιτροπή και η γενικότερη υποχρέωση διαβούλευσης με την Επιτροπή και με άλλους φορείς δεν είναι αρκετή για να ξεπεραστεί ο διακυβερνητικός χαρακτήρας και αυτού του υπό σύσταση μηχανισμού.

3.2 Ενεργειακές υποδομές και αλληλεγγύη

Η διασύνδεση τόσο των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας όσο και των δικτύων φυσικού αερίου συμβάλλουν στην εξασφάλιση της ενεργειακής αλληλεγγύης στις

¹¹⁹ Άρθρο 13, Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της Οδηγίας 2005/89/EK, σελ. 27.

¹²⁰ Για τον εν λόγω Οργανισμό βλ. στο διαδικτυακό τόπο <https://www.energy-community.org/>

αγορές ενέργειας της ΕΕ. Η αποτελεσματική διασύνδεση ενισχύει την ασφάλεια του εφοδιασμού, ενώ ανταποκρίνεται στις προκλήσεις που ενυπάρχουν στις απομονωμένες περιφερειακές αγορές μειώνοντας τους κινδύνους εφοδιασμού μεταξύ των Κρατών-μελών και των εθνικών δικτύων.

Το 2002, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης δήλωσε ότι κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να έχει μελλοντικές δυνατότητες διασύνδεσης τουλάχιστον 10% των συνολικών εγκατεστημένων δυνατοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας¹²¹.

Στο ανωτέρω πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 4ης Φεβρουαρίου 2011 τόνισε την ανάγκη εκσυγχρονισμού και επέκτασης των ενεργειακών υποδομών της Ευρώπης με στόχο την αποτελεσματικότερη διασύνδεση των δικτύων προκειμένου να υλοποιηθεί η αλληλεγγύη μεταξύ των Κρατών-μελών, να προβλεφθούν εναλλακτικές οδοί εφοδιασμού και διαμετακόμισης, εναλλακτικές πηγές ενέργειας και να αναπτυχθούν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας έναντι των παραδοσιακών¹²².

Με τον Κανονισμό 347/2013¹²³ θεσπίστηκαν οι κατευθυντήριες αρχές για τις ενεργειακές υποδομές. Τα έργα κοινού ενδιαφέροντος (ΕΚΕ) αποτελούν βασικά έργα διασυνοριακής υποδομής που συνδέουν τα ενεργειακά συστήματα των χωρών της ΕΕ. Στο πλαίσιο του ανωτέρω Κανονισμού η αλληλεγγύη εμφανίζεται ως κριτήριο επιλεξιμότητας (για χρηματοδοτική συνδρομή) των ΕΚΕ¹²⁴. Ο ανωτέρω Κανονισμός για τις ενεργειακές υποδομές συνοδεύτηκε από συγκεκριμένο χρηματοδοτικό μέσο, ήτοι τον Κανονισμό 1316/2013¹²⁵ για τη σύσταση της διευκόλυνσης «*Συνδέοντας την Ευρώπη*». Ο συγκεκριμένος Κανονισμός περιλαμβάνει κατάλογο ενεργειακών έργων, ο οποίος ανανεώνεται ανά διετία¹²⁶.

---

¹²¹ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης 14-15 Μαρτίου 2002, σελ. 15, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/1993-2003>.

¹²² Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 4^{ης} Φεβρουαρίου 2011, EUCO 2/1/11 REV 1 παρ. I.5.

¹²³ Κανονισμός 347/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2013, σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές, την κατάργηση της απόφασης 1364/2006/ΕΚ και την τροποποίηση των κανονισμών 713/2009, 714/2009 και 715/2009, ΕΕ L 115 της 25.4.2013, σ. 39 έως 75.

¹²⁴ Άρθρο 14 παρ. 2 στοιχ. α του Κανονισμού 347/2013.

¹²⁵ Κανονισμός 1316/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, για τη σύσταση της διευκόλυνσης «*Συνδέοντας την Ευρώπη*», την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 913/2010 και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 680/2007 και (ΕΚ) αριθ. 67/2010, ΕΕ L 348 της 20.12.2013, σ. 129-171.

¹²⁶ Γ. Παυλίδης, Ευρωπαϊκή Ένωση και έργα κοινού ενδιαφέροντος στον τομέα της ενέργειας υπό το καθεστώς του κανονισμού 347/2013: Παρατηρήσεις από τη σκοπιά του Ευρωπαϊκού Δικαίου, Ενέργεια και Δίκαιο, Τεύχος 21, σελ. 104, ειδικά 106.

Στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας διάδρομοι προτεραιότητας αποτελούν α) το υπεράκτιο δίκτυο των Βόρειων Θαλασσών («NSOG»)¹²⁷ σχετικά με την ανάπτυξη ολοκληρωμένου υπεράκτιου δικτύου ηλεκτρισμού στη Βόρεια Θάλασσα, τη Θάλασσα της Ιρλανδίας, τη Μάγνη, τη Βαλτική Θάλασσα για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας από υπεράκτιες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, β) η διασύνδεση ηλεκτρικής ενέργειας Βορρά-Νότου στη δυτική Ευρώπη («NSI West Electricity»)¹²⁸ στην περιοχή της Μεσογείου, περιλαμβανομένης της Ιβηρικής χερσονήσου, κυρίως για την αξιοποίηση ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την ενίσχυση των υποδομών του εσωτερικού δικτύου, γ) οι διασυνδέσεις ηλεκτρικής ενέργειας Βορρά-Νότου στην Κεντροανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη («NSI East Electricity»)¹²⁹ με κατεύθυνση Βορρά προς Νότο και Ανατολή προς Δύση με στόχο την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και την ενσωμάτωση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, δ) το σχέδιο διασύνδεσης των αγορών ενέργειας της περιοχής της Βαλτικής στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας («BEMIP Electricity»)¹³⁰ μεταξύ Κρατών-μελών στην περιοχή της Βαλτικής και η ανάλογη ενίσχυση των υποδομών των εσωτερικών δικτύων καταβάλλοντας προσπάθειες για την ενσωμάτωση ανανεώσιμων μορφών ενέργειας.

Στον τομέα του φυσικού αερίου τα ΕΚΕ αναφέρονται α) στις υποδομές και διασυνδέσεις αερίου Βορρά-Νότου στη δυτική Ευρώπη («NSI West Gas») β) στις υποδομές και διασυνδέσεις αερίου Βορρά-Νότου στην Κεντροανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη («NSI East Gas»), γ) στις υποδομές μεταφοράς φυσικού αερίου από τη λεκάνη της Κασπίας, την Κεντρική Ασία, τη Μέση Ανατολή και τη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου προς την Ένωση με στόχο την ενίσχυση της διαφοροποίησης του εφοδιασμού («SGC»).

Στον τομέα του πετρελαίου διάδρομος προτεραιότητας ορίστηκαν οι συνδέσεις παροχής πετρελαίου στην Κεντροανατολική Ευρώπη με στόχο την αύξηση της ασφάλειας του εφοδιασμού και τη μείωση των κινδύνων για το περιβάλλον.

Η υλοποίηση τους βασίζεται, κυρίως, στη βούληση των Κρατών-μελών καθόσον έχουν συσταθεί για τη λειτουργία τους ομάδες υψηλού επιπέδου που

¹²⁷ Συμμετέχοντα κράτη μέλη: Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο.

¹²⁸ Συμμετέχοντα κράτη μέλη: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Μάλτα, Πορτογαλία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο.

¹²⁹ Συμμετέχοντα κράτη μέλη: Αυστρία, Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχική Δημοκρατία, Κύπρος, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία και Σλοβενία.

¹³⁰ Συμμετέχοντα κράτη μέλη: Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο.

λαμβάνουν αποφάσεις σε πολιτικό επίπεδο προκειμένου να τεθούν οι κατευθυντήριες γραμμές και οι προτεραιότητες της περιφερειακής συνεργασίας. Σε ένα δεύτερο επίπεδο λειτουργούν ομάδες, που απαρτίζονται από υψηλόβαθμα στελέχη και οι οποίες λαμβάνουν αποφάσεις σε εφαρμογή των αποφάσεων πολιτικού επιπέδου. Τέλος, στο πλαίσιο της περιφερειακής συνεργασίας λειτουργούν τεχνικές ομάδες εργασίας¹³¹.

Χαρακτηριστικό δείγμα ενεργειακής αλληλεγγύης αποτελεί η συμφωνία που επιτεύχθηκε μεταξύ του Προέδρου της Επιτροπής Jean - Claude Juncker και των αρχηγών των Κρατών-μελών της Λιθουανίας, της Λετονίας, της Εσθονίας και της Πολωνίας σχετικά με τον πολιτικό χάρτη πορείας για τον συγχρονισμό του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας των κρατών της Βαλτικής με το δίκτυο της ηπειρωτικής Ευρώπης έως την ημερομηνία στόχου του 2025¹³². Ωστόσο, η οργανωτική διάρθρωση των ανωτέρω διαδρόμων υποδηλώνει έντονη συμμετοχή και παρέμβαση των Κρατών-μελών.

Επιπροσθέτως, είναι συχνό το φαινόμενο να καθυστερεί η υλοποίηση περιφερειακών δικτύων λόγω ελλείψεως οικονομικών πόρων. Η αλληλεγγύη στη συγκεκριμένη περίπτωση επαφίεται στη βούληση και στην επιθυμία των Κρατών-μελών. Ωστόσο, η συγχρηματοδότηση των ΕΚΕ ενδεχομένως θα επιταχύνει την υλοποίηση των έργων δημιουργώντας ένα πεδίο οικονομικής ενεργειακής αλληλεγγύης.

Η εξωτερική διάσταση των έργων υποδομής σχετίζεται με μια από τις βασικές συνιστώσες της ενεργειακής πολιτικής, ήτοι της διαφοροποίησης των πηγών και οδών εφοδιασμού¹³³. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αλληλεγγύης μεταξύ της Ρωσίας και των χωρών της ΕΕ αποτελεί ο μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης στο πλαίσιο του

---

¹³¹ Political Declaration on energy cooperation between the North Seas Countries, Annex II: Governance and support structure, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/north-seas-energy-cooperation>, Memorandum of Understanding on the Establishment of a High Level Group on Interconnections for South-West Europe, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/interconnections-south-west-europe>, Memorandum of Understanding on the reinforced Baltic Energy Market Interconnection Plan 'BEMIP', διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan>

¹³² European Commission - Press release European solidarity on Energy: Synchronisation of the Baltic States' electricity network with the European system strengthens security of supply Brussels, 28 June 2018, IP/18/4284.

¹³³ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών Σχετικά με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και τη διεθνή συνεργασία - «Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ: η συνεργασία με τους πέραν των συνόρων μας εταίρους» COM/2011/0539 τελικό.

ενεργειακού διαλόγου ΕΕ-Ρωσίας. Ο μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης αποτελεί ουσιαστική διαδικασία με την οποία τα μέρη ενημερώνονται αμοιβαία για βραχυπρόθεσμους ή μακροπρόθεσμους κινδύνους για την ασφάλεια εφοδιασμού ή ζήτησης¹³⁴. Πέραν όμως του ανωτέρω μηχανισμού η δημιουργία αγωγών και συνδέσεων για την παροχή του φυσικού αερίου από τη Ρωσία συμβάλει στην αρμονικότερη σχέση τους. Μπορούμε να αναφέρουμε την υλοποίηση του αγωγού Nord Stream, ο οποίος επιδιώκει να προμηθεύει φυσικό αέριο στις χώρες της ΕΕ από τη Ρωσία. Ειδικότερα, ο Nord Stream μεταφέρει φυσικό αέριο από τη Βίμποργκ της Ρωσικής Ομοσπονδίας προς το Greifswald στη Γερμανία. Η χωρητικότητα προβλέπεται να διπλασιαστεί με την υλοποίηση του έργου Nord Stream 2, που βρίσκεται στο στάδιο της κατασκευής από τον Μάιο του 2018¹³⁵.

Η ΕΕ επιδιώκει, επίσης, τη δημιουργία εναλλακτικών αγωγών φυσικού αερίου για να απεξαρτηθεί από τη Ρωσία, όπως τον αγωγό φυσικού αερίου προς την ΕΕ από το Τουρκμενιστάν και το Αζερμπαϊτζάν μέσω Γεωργίας και Τουρκίας (Trans Caspian Gas Pipeline (TCP), South-Caucasus Pipeline Future Expansion (SCPFX) και Trans Anatolia Natural Gas Pipeline (TANAP)) καθώς επίσης και τον αγωγό φυσικού αερίου μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας μέσω της Αλβανίας και της Αδριατικής (Trans-Adriatic Pipeline (TAP))¹³⁶.

Τα ανωτέρω υποδηλώνουν ότι στην περίπτωση των ενεργειακών υποδομών προκύπτει μια εξωτερικού τύπου ενεργειακή αλληλεγγύη που εκφεύγει του πεδίου του ενωσιακού δικαίου και διακρίνεται για τις διεθνικές της πτυχές. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε ότι οι υποδομές και οι συνεργασίες με τρίτα κράτη και ειδικότερα τους προμηθευτές ενέργειας της ΕΕ συμβάλλουν στην εσωτερική ενεργειακή αλληλεγγύη καθόσον διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα του ενεργειακού εφοδιασμού σε ένα μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Η ένταση της συγκεκριμένης διαδικασίας θα βελτιώνει την ενεργειακή αλληλεγγύη και θα περιορίζει τη χρήση μηχανισμών διασφάλισης ενεργειακού εφοδιασμού σε έκτακτες καταστάσεις. Δεδομένης της χρησιμοποίησης μέτρων που δεν βασίζονται στην αγορά στην περίπτωση εκτάκτων κρίσεων, η περιορισμένη χρήση των ανωτέρω μηχανισμών

---

¹³⁴ Μνημόνιο για το μηχανισμό έγκαιρης προειδοποίησης ΕΕ-Ρωσίας, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο, https://eeas.europa.eu/topics/energy-diplomacy/35939/european-union-and-russian-federation_en.

¹³⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Nord_Stream.

¹³⁶ Κανονισμός 347/2013 (Ενοποιημένη Έκδοση), ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VII ΕΝΩΣΙΑΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΩΝ ΚΟΙΝΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ («ΕΝΩΣΙΑΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ») ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΟΣ ΣΤΟ ΆΡΘΡΟ 3 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4, Β.7 Διάδρομος προτεραιότητας «Νότιος διάδρομος μεταφοράς φυσικού αερίου» (SGC).

θα οδηγήσει στην καλύτερη οικοδόμηση μιας ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας εντός ΕΕ.

3.3 Ενεργειακή Φτώχεια (Energy Poverty)

Η ενεργειακή φτώχεια (πενία) συνδέεται με δύο βασικές συνιστώσες της ενεργειακής πολιτικής. Η πρώτη αναφέρεται στη θεώρηση του ενεργειακού αγαθού ή υπηρεσίας ως δημοσίου/ας. Η δεύτερη σχετίζεται με τον καταναλωτή ως προωθητικό παράγοντα της δημιουργίας αποτελεσματικής εσωτερικής αγοράς στο πλαίσιο του ρυθμιζόμενου ανταγωνισμού. Ένας γενικός ορισμός της ενεργειακής ένδειας μπορεί να αναφέρεται σε στοιχεία όπως: α) η αδυναμία του καταναλωτή ενέργειας να εξοφλήσει τις ενεργειακές οφειλές διότι αυτές αντιστοιχούν σε ένα δυσανάλογο μερίδιο του εισοδήματός του, β) η αδυναμία εξόφλησης των ενεργειακών οφειλών διότι οι καταναλωτές ενέργειας εμπίπτουν στη χαμηλότερη εισοδηματική κλίμακα και αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης, γ) στην αδυναμία παροχής επαρκών εγχώριων ενεργειακών υπηρεσιών σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές¹³⁷.

Ειδικότερα, η ενεργειακή φτώχεια αναφέρεται στις αδύναμες ομάδες του πληθυσμού όπως είναι οι συνταξιούχοι, οι άνεργοι, οι χαμηλόμισθοι και σε αυτούς που λαμβάνουν επιδόματα και χρηματική βοήθεια στο πλαίσιο ενός αποτελεσματικού κοινωνικού κράτους. Η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας με τη λήψη μέτρων αποτελεί σημαντικό παράγοντα ομαλής λειτουργίας της ενεργειακής αγοράς, καθόσον η αδυναμία εξόφλησης λογαριασμών δύναται να μετατραπεί σε ένα αδιέξοδο κύκλο απλήρωτων λογαριασμών, δημιουργίας χρεών, περικοπών ισχύος, περιορισμό ή στέρηση της θέρμανσης, προβλημάτων υγείας κ.λπ.¹³⁸.

Η εισαγωγή της πολιτικής για την ενεργειακή φτώχεια εντοπίζεται το έτος 2006. Η Επιτροπή με ανακοίνωση της διαπίστωσε ότι η ρευστότητα των τιμών ενέργειας χονδρικής επηρεάζει τις ευπαθείς ομάδες καταναλωτών λόγω των διακυμάνσεων τους¹³⁹.

Η Επιτροπή επέδειξε προθυμία να προχωρήσει με εντονότερο ρυθμό στην αντιμετώπιση της ενεργειακής πενίας μέσω της εκπόνησης ενός χάρτη καταναλωτών ενέργειας με τέσσερις βασικούς στόχους: α) τη δημιουργία μηχανισμών που θα

¹³⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Vulnerable Consumer Working Group, Working Paper on Energy Poverty, σελ. 5.

¹³⁸ Ο. π. S. Andoura Energy Solidarity in Europe: From Independence to Interdependence, σελ. 85, διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/Working%20Paper%20on%20Energy%20Poverty.pdf>.

¹³⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Προοπτικές για την εσωτερική αγορά αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, COM/2006/0841 τελικό, 2.6.2.

βοηθούν τους πλέον ευάλωτους πολίτες της ΕΕ για την αντιμετώπιση των αυξήσεων των ενεργειακών τιμών, β) την αύξηση του ελάχιστου επιπέδου πληροφοριών που διατίθενται στους πολίτες, ώστε να τους βοηθούν να επιλέγουν μεταξύ των προμηθευτών και των δυνατοτήτων προμήθειας, γ) τη μείωση της γραφειοκρατίας, όταν οι καταναλωτές αλλάζουν προμηθευτή, δ) την προστασία των καταναλωτών από τις αθέμιτες πρακτικές πώλησης¹⁴⁰.

Το τρίτο ενεργειακό πακέτο ενίσχυσε την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας σε επίπεδο δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου. Η ενεργειακή πενία προσδιορίστηκε στις Οδηγίες 2009/72 (προοίμιο παρ. 53 και άρθρο 3 της Οδηγίας 2009/72/ΕΚ) και 2009/73 (προοίμιο παρ. 50 και άρθρο 3 της Οδηγίας 2009/73/ΕΚ) ως εξελισσόμενο πρόβλημα, το οποίο απαιτεί δράση από τα Κράτη-μέλη σε δύο πεδία.

Τα Κράτη-μέλη θα πρέπει να ορίσουν την έννοια των ευάλωτων καταναλωτών και να λάβουν μέτρα επαρκούς προστασίας τους¹⁴¹. Επίσης, τα Κράτη-μέλη εξασφαλίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που συνδέονται με τους ευάλωτους καταναλωτές λαμβάνοντας μέτρα προστασίας των τελικών πελατών σε απομακρυσμένες περιοχές και διασφαλίζοντας υψηλά επίπεδα προστασίας των καταναλωτών, ιδίως όσον αφορά τη διαφάνεια σχετικά με τους συμβατικούς όρους και προϋποθέσεις, τη γενική πληροφόρηση και τους μηχανισμούς επίλυσης διαφορών¹⁴².

Τα Κράτη-μέλη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, όπως Εθνικά σχέδια Ενεργειακής Δράσης, ευεργετήματα σε συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, για την εξασφάλιση του απαραίτητου ενεργειακού εφοδιασμού σε ευάλωτους πελάτες ή την υποστήριξη των βελτιώσεων ενεργειακής απόδοσης, έτσι ώστε να αντιμετωπίζεται η ενεργειακή φτώχεια. Τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη θα πρέπει να σέβονται την απελευθέρωση των ενεργειακών αγορών και να γνωστοποιούνται στην Επιτροπή¹⁴³.

Αναφορικά με την ενεργειακή απόδοση ως τρόπου αντιμετώπισης της ενεργειακής φτώχειας, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι χρηματοδοτικές διευκολύνσεις για την υποστήριξη των προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης

---

¹⁴⁰ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη COM/2007/0001 τελικό.

¹⁴¹ Άρθρο 3 της Οδηγίας 2009/72.

¹⁴² Οδηγία 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/ΕΚ, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 55-93 ειδικά άρθρο 3, παρ. 7 και Παράρτημα I της Οδηγίας 2009/72.

¹⁴³ Οδηγία 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/ΕΚ, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 55-93 ειδικά άρθρο 3, παρ. 8.

δεξιοτήτων στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης και για την ανακαίνιση των ιδιοκτησιών προκειμένου να αυξηθεί η ενεργειακή απόδοσή τους¹⁴⁴.

Το ενδιαφέρον της ΕΕ αναφορικά με την ενεργειακή φτώχεια έχει αποκτήσει πρακτική εφαρμογή με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητήριου για την ενεργειακή φτώχεια. Αποστολή του ανωτέρω Παρατηρητήριου είναι η συλλογή και επεξεργασία στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την ενεργειακή φτώχεια, η βελτίωση της διαφάνειας με τη συγκέντρωση των διαφορετικών πηγών δεδομένων και γνώσεων, που υπάρχουν σε διαφορετικό βαθμό σε ολόκληρη την ΕΕ. Το Παρατηρητήριο στοχεύει στη συμμετοχή του κοινού καθώς και στη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων από τους αρμόδιους φορείς για τη λήψη αποφάσεων σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο¹⁴⁵.

Η επιτυχία της αντιμετώπισης της ενεργειακής φτώχειας εδράζεται, κυρίως, σε εθνικές πολιτικές¹⁴⁶, ενώ η αλληλεγγύη που προκύπτει στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και κοινωνική εμπλουτίζοντας τα χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο της ενεργειακής αλληλεγγύης.

3.4 Ενεργειακή αλληλεγγύη – Περιβάλλον

Η διάταξη του άρθρου 194 ορίζει ως στόχους της ενεργειακής πολιτικής την προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ). Οι στόχοι αυτοί μαζί με την προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, και ιδίως την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος¹⁴⁷ δηλώνουν τη στενή σχέση που παρουσιάζουν η ενεργειακή και η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ¹⁴⁸. Η σχέση καθίσταται εντονότερη και για τους παρακάτω λόγους.

Πρώτον, από νομοτεχνικής κατάταξης των αντίστοιχων νομικών βάσεων παρατηρούμε ότι τίθενται στη ΣΛΕΕ διαδοχικά.

Δεύτερον, αποτελούν και οι δύο πολιτικές συντρέχουσες αρμοδιότητες¹⁴⁹.

¹⁴⁴ Οδηγία 2012/27/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των Οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ, ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 1 έως 56, ειδικά παρ. 53.

¹⁴⁵ Για την αποστολή του Ευρωπαϊκού Παρατηρητήριου για την Ενεργειακή Φτώχεια βλ. <https://www.energy-poverty.eu/about/role-and-mission>.

¹⁴⁶ Οδηγία 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/ΕΚ, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 55-93.

¹⁴⁷ Άρθρο 191 παρ. 1 ΣΛΕΕ.

¹⁴⁸ Γ. Κρεμλής, Η Ενέργεια και το Περιβάλλον, Ευρωπαϊών Πολιτεία 3/2009, σελ 677-688, ειδικά 679 επ..

¹⁴⁹ Άρθρο 4 παρ. 2 ΣΛΕΕ.

Τρίτον, η περιβαλλοντική πολιτική και προφανώς η υλοποίηση των στόχων της θα πρέπει να συνεκτιμάται κατά την εκπόνηση μέτρων στον τομέα της ενεργειακής πολιτικής σύμφωνα με τη ρήτρα ενσωμάτωσης^{150, 151}.

Τέταρτον, η αρμοδιότητα των Κρατών-μελών στην ενεργειακή πολιτική για την επιλογή μεταξύ διαφορετικών ενεργειακών πηγών και τη διάρθρωση του ενεργειακού τους εφοδιασμού περιορίζεται από περιβαλλοντικά μέτρα, έστω και εάν αυτά λαμβάνονται από το Συμβούλιο με ομόφωνη απόφασή του στο πλαίσιο ειδικής νομοθετικής διαδικασίας.

Οι σημαντικότερες νομοθετικές πράξεις της ΕΕ αναφορικά με τους ανωτέρω στόχους είναι η Οδηγία 2012/27¹⁵² για την ενεργειακή απόδοσή, η Οδηγία 2009/28¹⁵³ για τις ΑΠΕ και η Οδηγία 2003/87¹⁵⁴.

Η Οδηγία 2012/27 θεσπίζει κοινό πλαίσιο μέτρων για την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης εντός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλισθεί η επίτευξη των πρωταρχικών στόχων της Ένωσης για το 2020 για 20 % στην ενεργειακή απόδοση και των πρωταρχικών στόχων της για το 2030 για τουλάχιστον 32,5 % στην ενεργειακή απόδοση. Επίσης, η Οδηγία θεσπίζει κοινό πλαίσιο μέτρων για την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης προκειμένου να επιτευχθούν οι ανωτέρω στόχοι εντός της Ένωσης.

Η Οδηγία 2009/28 θέτει υποχρεωτικούς εθνικούς στόχους για το συνολικό μερίδιο ενέργειας από ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας και το μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στις μεταφορές. Επίσης, καθορίζει κανόνες για κοινά έργα μεταξύ των Κρατών-μελών και με τρίτες χώρες, τις εγγυήσεις προέλευσης, τις διοικητικές διαδικασίες, την πληροφόρηση και την κατάρτιση και την πρόσβαση στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές¹⁵⁵.

---

¹⁵⁰ Άρθρο 11 ΣΛΕΕ.

¹⁵¹ Ε. Κουτούπα – Ρεγκάκου Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Β Έκδοση Επαυξημένη, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 62.

¹⁵² Οδηγία 2012/27/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012 για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των Οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των Οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ, ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 1-56.

¹⁵³ Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009 σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ, ΕΕ L 140 της 5.6.2009, σ. 16-62.

¹⁵⁴ Οδηγία 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Οκτωβρίου 2003 σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της Οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, ΕΕ L 275 της 25.10.2003, σ. 32 έως 46.

¹⁵⁵ Θ. Π. Φορτσάκης – Ν. Ε. Φαραντούρης, Δίκαιο της Ενέργειας, Δίκαιο της Ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016 σελ. 146 επ..

Αναφορικά με την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής στο πλαίσιο της πολιτικής του περιβάλλοντος θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η ενεργεία αποτελεί σημαντική παράμετρο στην αντιμετώπιση του εν λόγω προβλήματος.

Σε διεθνές επίπεδο, η Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος υιοθετήθηκε το 1992 και συνέβαλε σημαντικά στη θέσπιση βασικών αρχών για την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος σε παγκόσμιο επίπεδο¹⁵⁶.

Σε συνέχεια της ανωτέρω Σύμβασης-Πλαίσιο θεσπίστηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1997, το πρωτόκολλο του Κιότο¹⁵⁷, το οποίο υπογράφηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στις 29 Απριλίου 1998 και εγκρίθηκε με την απόφαση 2002/358¹⁵⁸. Το Πρωτόκολλο του Κιότο περιλαμβάνει τις δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει οι εκβιομηχανισμένες χώρες για τον περιορισμό των εκπομπών ορισμένων αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου¹⁵⁹. Ένας από τους μηχανισμούς του Πρωτοκόλλου του Κιότο είναι το εμπόριο δικαιωμάτων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για το οποίο γίνεται αναφορά στο άρθρο 17 του Πρωτοκόλλου του Κιότο.

Στη Διάσκεψη του Παρισιού για το κλίμα (COP21) τον Δεκέμβριο του 2015, 195 χώρες υιοθέτησαν την πρώτη νομικά δεσμευτική παγκόσμια συμφωνία για το κλίμα. Η συμφωνία ορίζει ένα παγκόσμιο σχέδιο δράσης για να αποφευχθεί η επικίνδυνη αλλαγή του κλίματος, περιορίζοντας την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη σε θερμοκρασίες κάτω των 2 ° C και επιδιώκοντας να περιοριστεί στους 1,5 °C. Η συμφωνία όριζε ότι για να τεθεί σε ισχύ, τουλάχιστον 55 χώρες που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 55% των παγκόσμιων εκπομπών έπρεπε να καταθέσουν τα έγγραφα επικύρωσης¹⁶⁰. Στις 5 Οκτωβρίου, η ΕΕ και τα Κράτη-μέλη επικύρωσαν, επισήμως, τη συμφωνία των Παρισίων, επιτρέποντας έτσι την έναρξη ισχύος της στις 4 Νοεμβρίου 2016.

Στην ΕΕ το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου εισήχθη με την Οδηγία 2003/87. Η συγκεκριμένη Οδηγία δεν

---

¹⁵⁶ Απόφαση 94/69/ΕΚ του Συμβουλίου, Σύναψη της Σύμβασης – Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές, ΕΕ L 33 της 7.2.1994, σ. 11 έως 12.

¹⁵⁷ Θ. Π. Φορτσάκης, Δίκαιο της Ενέργειας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 145-147.

¹⁵⁸ Απόφαση 2002/358 του Συμβουλίου, Έγκριση εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας του Πρωτοκόλλου του Κιότο στη Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές και την από κοινού τήρηση των σχετικών δεσμεύσεων, ΕΕ L 130 της 15.05.2002 σ. 1–3.

¹⁵⁹ Μ. Παπαντώνη, Το Δίκαιο της Ενέργειας, Ευρωπαϊκή Θεώρηση – Ελληνική θεώρηση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2003, σελ. 308-309.

¹⁶⁰ Για τη συμφωνία των Παρισίων διαθεσιμότητα στον διαδικτυακό τόπο, https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_en.

αναφέρεται στην έννοια της αλληλεγγύης, αλλά υιοθετεί το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ¹⁶¹, προκειμένου να εκπληρωθούν οι δεσμεύσεις της ΕΕ από το Πρωτόκολλο του Κιότο¹⁶². Το κοινοτικό σύστημα εμπορίας ξεκίνησε την 1η Ιανουαρίου 2005¹⁶³. Η πρώτη φάση ολοκληρώθηκε το 2007, ενώ η δεύτερη αφορούσε την περίοδο 2008-2012¹⁶⁴. Η τρίτη φάση αναφέρεται στην περίοδο 2012-2020 και στοχεύει στη θέσπιση ανώτατου ορίου ΕΕ για τις εκπομπές (σε αντίθεση με το προηγούμενο σύστημα εθνικών ανώτατων ορίων) και στον καθορισμό της δημοπράτησης ως προεπιλεγμένης μεθόδου κατανομής των δικαιωμάτων (αντί της δωρεάν κατανομής)¹⁶⁵.

Στον πυρήνα της Οδηγίας 2003/87 περιέχονται δύο θεμελιώδεις ιδέες. Η πρώτη από αυτές είναι εκείνη της «άδειας»¹⁶⁶ για τα αέρια του θερμοκηπίου, η οποία θα απαιτείται για όλες τις εγκαταστάσεις που καλύπτονται από το σύστημα. Η δεύτερη είναι εκείνη των «δικαιωμάτων»¹⁶⁷ αερίων του θερμοκηπίου. Τα δικαιώματα παρέχουν τη δυνατότητα στον κάτοχο τους να εκπέμπει αντίστοιχη ποσότητα αερίων του θερμοκηπίου.

Η γενική οικονομία της Οδηγίας 2003/87 στηρίζεται στην επακριβή καταγραφή των δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου, τα οποία οι φορείς εκμετάλλευσης μπορούν αποκτούν, να μεταβιβάζουν και να ακυρώνουν, ενώ απαιτείται και η δημιουργία τυποποιημένου συστήματος μητρώων¹⁶⁸.

Ωστόσο, σε καμία από τις ανωτέρω νομοθετικές πράξεις της ΕΕ δεν ανευρίσκουμε την έννοια της ενεργειακής αλληλεγγύης.

Επιπροσθέτως, στον τομέα της αποτελεσματικής λειτουργίας του συστήματος εμπορίας αερίων του θερμοκηπίου θα πρέπει να αναφέρουμε την απόφαση

---

¹⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, The EU Emissions Trading System (EUETS), διαθεσιμότητα στο διαδικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/index_en.htm.

¹⁶² Οδηγία 2003/87, προοίμιο παρ. 4 – 5.

¹⁶³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση συστήματος για την εμπορία των δικαιωμάτων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την τροποποίηση της Οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, COM/2001/0581 τελικό, υποκεφάλαιο 1.2.

¹⁶⁴ G. L. Schiavo, The EU Emission Trading Scheme in Phase III and the New Californian Cap-and-Trade System: A Comparative Assessment, *European Energy and Environmental Law Review*, Τόμος 21, σελ. 106, M. S. Peters, The Impact of the EU ETS on flaring of Gas on the UK Continental Shelf, *European Energy and Environmental Law Review*, Τόμος 22, σελ. 161.

¹⁶⁵ Βλ. στο διαδικτυακό τόπο https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en.

¹⁶⁶ Άρθρο 3 στοιχ. δ της Οδηγίας 2003/87.

¹⁶⁷ Άρθρο 3 στοιχ. α της Οδηγίας 2003/87.

¹⁶⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Impact assessment, Document accompanying the Package of Implementation measures for the EU's objectives on climate change and renewable energy for 2020. Proposals for Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/87/EC so as to improve and extend the EU greenhouse gas emission allowance trading system SEC(2008) 85, σελ. 3.

2015/1814¹⁶⁹ σχετικά με τη δημιουργία και τη λειτουργία αποθεματικού για τη σταθερότητα της αγοράς αναφορικά με το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου.

Η έκδοση της απόφασης είχε ως γενεσιουργό λόγο την βελτίωση του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ). Η διάγνωση και συγκεκριμενοποίηση των ανεπαρειών του ανωτέρω συστήματος αποτυπώθηκε σε διαδοχικές εκθέσεις της Επιτροπής¹⁷⁰. Το βασικότερο πρόβλημα που προέκυψε σχετίζεται με την σοβαρή οικονομική κρίση των Κρατών-μελών της ΕΕ και την μείωση των συναλλαγών. Οι συνθήκες οικονομικής ύφεσης προκάλεσαν ανισορροπία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης δικαιωμάτων εκπομπής με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα πλεόνασμα της τάξης των δύο δισεκατομμυρίων ευρώ¹⁷¹. Το ανωτέρω πλεόνασμα της αγοράς οδήγησε σε πτώση των τιμών στο ΣΕΔΕ της ΕΕ, από περίπου 30 € ανά τόνο CO₂ στα 13,09/τόνο € το 2010 και στα 11,45/τόνο € το 2011, για να καταλήξουμε σε μια παγκόσμια μέση τιμή άνθρακα το 2012 περίπου 5,82/τόνο €¹⁷². Η αντιμετώπιση της ανωτέρω διαρθρωτικής ανεπάρκειας σχετίζεται με πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν στα Κράτη -μέλη, οι οποίες αφορούσαν τα πράσινα και τα λευκά πιστοποιητικά.

Τα πιστοποιητικά στόχευαν στη μείωση των εκπομπών άνθρακα, μέσω της εξοικονόμησης και της απόδοσης (λευκά πιστοποιητικά) ή με την υποκατάσταση των υδρογονανθράκων, ως πρωτογενούς ενέργειας, από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (πράσινα πιστοποιητικά)¹⁷³. Πέρα από τις ανωτέρω πρωτοβουλίες, προκρίθηκε ως λύση βραχυπρόθεσμης και προσωρινής φύσης, η δυνατότητα της Επιτροπής να επεμβαίνει σε εξαιρετικές περιπτώσεις προκειμένου να διασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων μέχρι τη λήψη μακροπρόθεσμων διαρθρωτικών μέτρων.

¹⁶⁹ Απόφαση (ΕΕ) 2015/1814 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2015, σχετικά με τη θέσπιση και τη λειτουργία αποθεματικού για τη σταθερότητα της αγοράς όσον αφορά το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου και την τροποποίηση της Οδηγίας 2003/87/ΕΚ, ΕΕ L 264 της 9.10.2015, σ. 1-5.

¹⁷⁰ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, Η κατάσταση της ευρωπαϊκής αγοράς δικαιωμάτων εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα το 2012, COM(2012) 652 τελικό.

¹⁷¹ Βλ. https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/reform_en.

¹⁷² Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση και τη λειτουργία αποθεματικού για τη σταθερότητα της αγοράς όσον αφορά το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου και την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ», COM(2014) 20 τελικό, ειδικά 48.

¹⁷³ J. Canton-A Johannesson Lindén, Support schemes for renewable electricity in the EU, European Commission, Economic Papers 408, April 2010, σελ. 12.

Έτσι, το Δεκέμβριο του 2013, η Επιτροπή, μετά από απόφαση του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, απέκτησε το δικαίωμα να αναβάλει μία φορά κατ' εξαίρεση, και για μέγιστο αριθμό δικαιωμάτων ίσο προς 900 εκατομμύρια, την πώληση αυτών των δικαιωμάτων εκπομπών άνθρακα, ορίζοντας μια νέα προθεσμία έως το 2020, αντί της τριετούς περιόδου 2014-2016. Με άλλα λόγια, η Επιτροπή απέσυρε από την αγορά 900 εκατομμύρια δικαιώματα εκπομπών προκειμένου να προκληθεί τεχνητή αύξηση των τιμών τους. Η προαναφερόμενη απόφαση προέκυψε ως προσπάθεια μιας μονιμότερης και αποτελεσματικότερης λύσης σεβόμενης των συνθηκών της αγοράς αλλά και προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανισοροπίες της προσφοράς και της ζήτησης και να λειτουργήσει αποτελεσματικότερα το ΣΕΔΕ.

Η απόφαση ορίζει ότι θα πρέπει το 2018 να θεσπιστεί αποθεματικό για τη σταθερότητα της αγοράς, το οποίο θα πρέπει να τεθεί σε λειτουργία έως το 2019¹⁷⁴. Επίσης, η απόφαση ορίζει ότι η ποσότητα δικαιωμάτων 900 εκατομμυρίων που αφαιρούνται από τις ποσότητες του πλειστηριασμού κατά τη διάρκεια της περιόδου 2014-2016, δεν προστίθεται στην ποσότητα των δικαιωμάτων που πρόκειται να εκπλειστηριαστούν το 2019 και το 2020 αλλά θα πρέπει αντ' αυτού να τεθεί στο αποθεματικό. Η συγκεκριμένη ρύθμιση θα συμβάλει έτσι ώστε η σχεδιαζόμενη επαναφορά ποσοτήτων δικαιωμάτων 300 εκατομμυρίων το 2019 και 600 εκατομμυρίων το 2020 να μην θέσει σε κίνδυνο τον σκοπό της λειτουργίας του αποθεματικού, ήτοι την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών ανισοροπιών προσφοράς και ζήτησης¹⁷⁵.

Σκοπός της λειτουργίας του αποθεματικού είναι η προσαρμογή των ετήσιων ποσοτήτων που τίθενται σε πλειστηριασμό. Ως εκ τούτου, κάθε χρόνο ένας αριθμός δικαιωμάτων ίσος με το 12 % του συνολικού αριθμού των δικαιωμάτων που βρίσκονται σε κυκλοφορία αφαιρείται από την ποσότητα δικαιωμάτων που πρόκειται να εκπλειστηριαστούν από τα Κράτη-μέλη και τοποθετείται στο αποθεματικό για περίοδο 12 μηνών ξεκινώντας την 1η Σεπτεμβρίου του εν λόγω έτους, εκτός εάν ο αριθμός των δικαιωμάτων που πρόκειται να τοποθετηθούν στο αποθεματικό θα ήταν μικρότερος από 100 εκατομμύρια. Επίσης, αν ο συνολικός αριθμός των δικαιωμάτων σε κυκλοφορία είναι μικρότερος των 400 εκατομμυρίων σε ετήσια βάση, απελευθερώνονται από το αποθεματικό 100 εκατομμύρια δικαιώματα και

¹⁷⁴ Άρθρο 1 της Απόφασης 2018/1814.

¹⁷⁵ Ο.π. Προοίμιο παρ. 8 της Απόφασης 2015/1814.

προστίθενται στην ποσότητα δικαιωμάτων που πρόκειται να εκπλειστηριαστούν από τα Κράτη-μέλη¹⁷⁶.

Από τα ανωτέρω μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η ενεργειακή αλληλεγγύη διακρίνεται για την περιβαλλοντική της συνιστώσα, η οποία προκύπτει σε επίπεδο πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου στο πλαίσιο της υλοποίησης των στόχων της ενεργειακής πολιτικής αλλά και στο πλαίσιο των υποχρεώσεων που αναλαμβάνονται από τα Κράτη-μέλη και την ΕΕ για την προστασία του περιβάλλοντος και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Αναφορικά με το επίδικο θέμα, η ενεργειακή αλληλεγγύη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί περιβαλλοντική καθόσον οι στόχοι της ανάπτυξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της προώθησης της ενεργειακής απόδοσης θα πρέπει να υλοποιούνται σε πνεύμα αλληλεγγύης.

4. Συμπεράσματα

Εκκινώντας από τον προβληματισμό εάν υπάρχει αρχή ενεργειακής αλληλεγγύης ή πνεύμα ενεργειακής αλληλεγγύης μπορούμε να παραθέσουμε τα κάτωθι:

Όπως προείπαμε, η αλληλεγγύη αποτελεί αξία και στόχο της ΕΕ. Τα ανωτέρω αποτελούν κοινές διατάξεις σύμφωνα με τον Τίτλο Ι της ΣΕΕ. Ως εκ τούτου, είναι λογικό να συμπεράνουμε ότι εφόσον η ενεργειακή πολιτική και το άρθρο 194 ΣΛΕΕ βρίσκονται εντός του «σώματος» των Συνθηκών η αλληλεγγύη αποτελεί αρχή και της ενεργειακής πολιτικής.

Ωστόσο, το άρθρο 194 ΣΛΕΕ προκρίνει το πνεύμα αλληλεγγύης αποφεύγοντας την αρχή της αλληλεγγύης. Η διαφοροποίηση αυτή έχει τη νομική της σημασία διότι θεωρούμε ότι η νομική βαρύτητα της λέξης «πνεύμα» είναι ασθενέστερη σε σχέση με τη λέξη «αρχή». Η διαφορετική ένταση των δύο ανωτέρω λέξεων υποδηλώνει ότι η ενεργειακή αλληλεγγύη εξελίσσεται κυρίως από τα Κράτη-μέλη στο πλαίσιο των ενωσιακών στόχων της ενεργειακής πολιτικής. Ωστόσο, η συχνότερη αναφορά της στις νομοθετικές πράξεις της ΕΕ μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, οι προαναφερόμενες σκέψεις του Εισαγγελέα Mengozzi, αλλά και η σταδιακή θέσπιση περισσότερων εξειδικευμένων μηχανισμών ασφάλειας εφοδιασμού που συνεκτιμούν και άλλες πτυχές της ενεργειακής πολιτικής (π.χ. εξ αλληλεγγύης προστατευόμενοι καταναλωτές) μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι έχει διαμορφωθεί η αρχή της ενεργειακής αλληλεγγύης.

¹⁷⁶ Άρθρο 1 παρ. 4 της απόφασης 2015/1814.

Ωστόσο, η νομική της δεσμευτικότητα και ισχύς ενδεχομένως να ατονεί στο πλαίσιο των παρακάτω:

Σε επίπεδο νομικής δεσμευτικότητας θεωρούμε ότι καθίσταται προβληματική η δυνατότητα της Επιτροπής να χρησιμοποιήσει το «πνεύμα» της αλληλεγγύης για να ασκήσει προσφυγή κατά Κράτους-μέλους για παράβαση της ενεργειακής αλληλεγγύης. Ίσως, θα μπορούσε να ασκηθεί η ανωτέρω προσφυγή σε συνδυασμό με το άρθρο 2 ΣΕΕ, με το άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ καθώς επίσης και με τα σχετικά άρθρα του δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου.

Άρα, θεωρούμε ότι υπάρχει νομική δεσμευτικότητα της αρχής της αλληλεγγύης, η οποία δεν καταλήγει, όμως, σε αυτόνομη επίκληση της για παράβαση του ενωσιακού δικαίου. Το συμπέρασμα μας αυτό επικουρείται και από τη διαφορετική αντιμετώπιση του ΔΕΕ (σε σχέση με τις προτάσεις του Εισαγγελέα στην προαναφερόμενη απόφαση C-226/16). Έτσι, το ΔΕΕ στην απόφαση του δεν χρησιμοποίησε τις γλωσσικά έντονες διατυπώσεις του Εισαγγελέα αναφορικά με την αρχή της αλληλεγγύης στον τομέα της ενέργειας. Αν και η νομολογιακή επεξεργασία της ενεργειακής αλληλεγγύης δεν είναι πλούσια θεωρούμε ότι το ΔΕΕ θα μπορούσε να αναφερθεί στην ενεργειακή αλληλεγγύη και τη νομική της δεσμευτικότητα, γεγονός όμως που δεν έπραξε.

Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της ενεργειακής αλληλεγγύης μπορούμε να παραθέσουμε τα εξής:

Πρώτον, η ενεργειακή αλληλεγγύη εξελίχτηκε εντός των ορίων του ενωσιακού δικαίου μέσω της προσπάθειας να αντιμετωπιστούν έκτακτες καταστάσεις κρίσης ενεργειακού εφοδιασμού. Ως εκ τούτου, η ενεργειακή αλληλεγγύη αναφέρεται στη **βραχυπρόθεσμη ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού**. Υπό το σημερινό καθεστώς, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι πλέον η αλληλεγγύη αναφέρεται και στη **μακροπρόθεσμη ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού**, καθόσον το ενωσιακό δίκαιο επιδιώκει την προώθηση επενδύσεων στους τομείς του φυσικού αερίου, της ηλεκτρικής ενέργειας και του πετρελαίου για να βελτιώσει τη διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων και να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών αντιμετώπισης κρίσεων ενεργειακού εφοδιασμού.

Όλα τα ανωτέρω υποδηλώνουν τη νομική υποχρέωση των Κρατών-μελών να συνεργάζονται στο πλαίσιο της υλοποίησης των ενεργειακών στόχων και να μην δυσχεραίνουν με εθνικά μέτρα την υλοποίηση των στόχων αυτής.

Δεύτερον, η ενεργειακή αλληλεγγύη βασίζεται, κυρίως, σε μηχανισμούς της αγοράς. Ως εκ τούτου, η ιδιωτική βιομηχανία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της ενεργειακής αλληλεγγύης. Όλοι οι μηχανισμοί διαπνέονται από τη λογική ότι το συμφέρον μεμονωμένων μελών υλοποιείται προς το συμφέρον του συνόλου της κοινότητας με την έννοια ότι ο ενεργειακός πάροχος ενέργειας εξυπηρετεί και το δικό του συμφέρον. Με άλλα λόγια η αλληλεγγύη επιδιώκει **να είναι συμβατή με τους κανόνες ανταγωνισμού της ενεργειακής αγοράς**

Τρίτον, η ενεργειακή αλληλεγγύη μπορεί να χαρακτηριστεί ως **περιφερειακή η ως αλληλεγγύη γεωγραφικά εντοπισμένη** με την έννοια ότι το ενωσιακό δίκαιο προκρίνει σε ένα αρχικό στάδιο την αντιμετώπιση των ενεργειακών κρίσεων στο πλαίσιο της συνεργασίας των Κρατών-μελών που διακρίνονται για τη γεωγραφική τους γειτνίαση. Ωστόσο, δεν απαιτείται τα Κράτη-μέλη να συνορεύουν μεταξύ τους αλλά να αποτελούν ομάδα κρατών σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές.

Τέταρτον, η ενεργειακή αλληλεγγύη μπορεί να χαρακτηριστεί **διακυβερνητική** διότι εδράζεται σε διμερείς ρυθμίσεις μεταξύ των Κρατών-μελών και επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας.

Πέμπτον, η ενεργειακή αλληλεγγύη διακρίνεται και για **την εξωτερική της διάσταση**. Έτσι, η ΕΕ και τα Κράτη-μέλη συμβάλλουν στη μείωση της εκπομπής των αερίων του θερμοκηπίου συμμετέχοντας στη συμφωνία των Παρισίων και εφαρμόζοντας με συνέπεια το εμπόριο των ρύπων ως μέσο αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Πέραν, όμως, της ανωτέρω αιτιολόγησης, η ΕΕ επιδιώκει την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης σεβόμενη την παγκόσμια προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος. Η εξωτερική διάσταση της ενεργειακής αλληλεγγύης προκύπτει και από την διαμόρφωση εναλλακτικών διαδρόμων εισαγωγής φυσικού αερίου και πετρελαίου στο πλαίσιο δημιουργίας δικτύων και αγωγών από διαφορετικές περιοχές παραγωγής ενέργειας που βρίσκονται εκτός των γεωγραφικών της ορίων.

Έκτον, η ενεργειακή αλληλεγγύη μπορεί να χαρακτηριστεί **κοινωνική και φιλική προς τον ευάλωτο καταναλωτή** διότι συνδέεται με τον καταναλωτή ενέργειας τόσο στο πλαίσιο των μηχανισμών διασφάλισης ενεργειακού εφοδιασμού όσο και στην αντιμετώπιση της ενεργειακής πενίας. Ωστόσο, στην περίπτωση του μηχανισμού αλληλεγγύης η ενωσιακή ρύθμιση επιδιώκει την προστασία (με τις αυστηρές προϋποθέσεις που συνοδεύεται) μίας περιορισμένης ομάδας πελατών, ενώ στην περίπτωση της ενεργειακής πενίας, η αντιμετώπιση της επαφίεται στην πολιτική

των Κρατών-μελών και στη διακριτική τους ευχέρεια καθόσον τα Κράτη-μέλη είναι αυτά που προσδιορίζουν την έννοια του ευάλωτου καταναλωτή και τα ειδικότερα μέσα αντιμετώπισης της ενεργειακής πενίας.

Εβδομον, η ενεργειακή αλληλεγγύη δύναται να χαρακτηριστεί και **οικονομική** διότι συνδέεται με την οικονομική αλληλεγγύη και την κατάρτιση του ενωσιακού προϋπολογισμού με την έννοια ότι η διενέργεια επενδύσεων σε περιφερειακό επίπεδο απαιτεί χρηματοδότηση που δεν αναλαμβάνεται μόνο από τα Κράτη-μέλη.

Όγδοο, η ενεργειακή αλληλεγγύη δύναται να χαρακτηριστεί **περιβαλλοντική** με την έννοια ότι αποτελεί σημαντική παράμετρο συνεργασίας σε διεθνές και ενωσιακό επίπεδο για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η ενεργειακή αλληλεγγύη διακρίνεται για τον πολυσχιδή της χαρακτήρα αλλά και για τον ασθενή της χαρακτήρα. Η αδυναμία της προκύπτει από την έντονη συμμετοχή των Κρατών-μελών στην υλοποίηση της ενεργειακής αλληλεγγύης στο πλαίσιο της ασφάλειας εφοδιασμού, της ενεργειακής πενίας, των έργων υποδομής και της οργανωτικής τους διάρθρωσης. Φαίνεται, λοιπόν, λόγω των ανωτέρω χαρακτηριστικών της, ότι η ενεργειακή αλληλεγγύη αποτελεί μια προγραμματικού χαρακτήρα αρχή που θέτει νομικές υποχρεώσεις στα Κράτη-μέλη αλλά παράλληλα θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι αποτελεί μια αρχή που **τελεί εν μέρει** υπό την διακριτική ευχέρεια των Κρατών-μελών ενώ το ακριβές περιεχόμενό της συνδιαμορφώνεται από τα Κράτη μέλη και από τα όργανα της ΕΕ.

Η θεραπεία της ανωτέρω αδυναμίας μπορεί να προκύψει με την εντονότερη υλοποίηση των στόχων της ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας και την δημιουργία υποδομών στο μέτρο που η διασύνδεση μεταξύ των Κρατών-μελών της ΕΕ θα είναι αποτελεσματική. Έτσι πλέον η ενεργειακή αλληλεγγύη θα αναφέρεται σε μια ενιαία ανταγωνιστική αγορά ενέργειας και θα καταστήσει τα Κράτη-μέλη κοινωνούς μιας πραγματικά κοινής ενεργειακής πολιτικής.

5.Πηγές

Α. Βιβλιογραφία – Συμβολές σε συλλογικά έργα - Αρθρογραφία

Ελληνόγλωσση

Αγραπίδης Β., Άρθρο 122, σε Β. Χριστιανός (Επιμ.), Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη 2012.

Αργαλιάς Ι. Π., Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας κατά τη Συνθήκη της Λισαβόνας σε Μ. Δ. Χρυσομάλλης (επιμ.), Η Συνθήκη της Λισαβόνας, Θεματικές Προσεγγίσεις, Εκδόσεις Β. Ν. Κατσαρού Αθήνα 2009.

Γαλάνης Θ., Η αλληλεγγύη στην Ενωσιακή Δικαιοταξία, Απόπειρα προσέγγισης μιας θεμελιακής αξιακής αρχής του ενωσιακού δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη 2017

Γαλάνης Θ., Η ενεργειακή αλληλεγγύη στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Επιλεγμένες πτυχές, Ενέργεια και Δίκαιο 2016, Τεύχος 13ο σελ. 24, ειδικά σελ. 26

Ηλιάδου Ν. Αικ., Ρύθμιση αγοράς ενέργειας, Ενέργεια και Δίκαιο, Τεύχος 6/2006 σελ. 37.

Ηλιόπουλος Π. Κ., Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ενέργειας και οι Διεθνείς Συμβάσεις της Ελλάδος στον τομέα του φυσικού αερίου, σε Ν. Φαραντούρης (Επιμ.), Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012.

Ηλιόπουλος Π. Κ., Το Ευρωπαϊκό Δίκαιο της Ενέργειας σε Τιμητικό τόμο Καθηγητή Ιωάννη Βούλγαρη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Ιωακειμίδης Κ. Π., Η Συνθήκη της Λισαβόνας, Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση, Εκδόσεις Θεμέλιο 2008.

Κανελλοπούλου-Μαλούχου Αθ. Ν., Η χειραφέτηση της Ευρώπης, Συνταγματική θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, Εκδόσεις Παπαζήση 2012.

Καριψιάδης Γ., Άρθρο 297, σε Β. Σκουρής (επιμ.), Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλας 2003.

Κουτούπα-Ρεγκάκου Ε., Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Β Έκδοση Επαυξημένη, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002.

Κρεμλής Γ, Η Ενέργεια και το Περιβάλλον, Ευρωπαϊών Πολιτεία 3/2009, σελ 677-688.

Κρητικός Μ., Άρθρο 222 σε Β. Χριστιανός (Επιμ.) Συνθήκη ΕΕ και ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη 2012.

Μαρίνος Δ. Μ.-Θ., Η πρόσβαση σε ενεργειακό δίκτυο – Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα Κομοτηνή 2003.

Νάσκου-Περράκη Π., Αντωνόπουλος Κ., Σαρηγιαννίδης Μ., Διεθνείς Οργανισμοί, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα Θεσσαλονίκη 2015.

Πανάγος Κ. Θ., Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας, Νομικός, Λογιστικός, Λειτουργικός και Πλήρης (Ιδιοκτησιακός) Διαχωρισμός, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα– Θεσσαλονίκη 2011.

Πανάγος Κ. Θ., Το Θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας, Η οργάνωση και η λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα Θεσσαλονίκη 2012.

Παπαδοπούλου Ρ-Ε, Άρθρο 347 ΣΛΕΕ σε Β. Χριστιανός (επιμ.), Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ Κατ' άρθρο ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη 2012.

Παπαντώνη Μ., Το Δίκαιο της Ενέργειας, Ευρωπαϊκή Θεώρηση – Ελληνική θεώρηση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2003, σελ. 308-309.

Παυλίδης Γ., Ευρωπαϊκή Ένωση και έργα κοινού ενδιαφέροντος στον τομέα της ενέργειας υπό το καθεστώς του κανονισμού 347/2013: Παρατηρήσεις από τη σκοπιά του Ευρωπαϊκού Δικαίου, Ενέργεια και Δίκαιο, Τεύχος 21, σελ. 104.

Πρεβεδούρου Ε., άρθρο10 ΕΚ, σε Β. Σκουρή (επιμ.), Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα–Κομοτηνή 2003.

Στεφάνου Κ., Το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ένωσης σε Δ. Κ. Ξενάκης – Μ. Ι. Τσινισιζέλης (επιμ.), Παγκόσμια Ευρώπη, Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Σιδέρης 2006.

Ταρνανίδου Ι. Χρ., Σύγχρονες Ενεργειακές Αγορές, Θεσμικό πλαίσιο και ελληνική προοπτική, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2016.

Τσακίρης Θ., ο Γαλάζιος Χρυσός, Οι ρωσο-ουκρανικές σχέσεις και η ευρωπαϊκή στρατηγική φυσικού αερίου, ΕΚΕΜ, Εκδόσεις Παπαζήση 2011.

Φαραντούρης Ε. Ν., Από το Παρίσι στη Λισαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας, σε Ν. Ε Φαραντούρης (Επιμ.), Ενέργεια Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη 2012.

Φαραντούρης Ε. Ν., Ενεργειακή Πολιτική: Υδρογονάνθρακες και Ευρωπαϊκό Κεκτημένο, Δίκαιο Υδρογονανθράκων, σε Ν. Ε Φαραντούρης -Τ. Θ. Κοσμίδης (Επιμ.), Νομική Βιβλιοθήκη 2015.

Φορτσάκης Π. Θ. – Φαραντούρης Ε. Ν., Δίκαιο της Ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.

Φορτσάκης Π.Θ., Δίκαιο της Ενέργειας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας 2009.

Χρυσομάλλης Μ. Δ., Η αρχή της αλληλεγγύης στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έννοια, πεδίο εφαρμογής και νομική φύση, Εκδόσεις Σάκκουλας 2017.

Ξενόγλωσση

Andura S., Energy Solidarity in Europe: From Independence to Interdependence, Studies & Reports July 2013, Notre Europe Jacques Delors Institute.

Bjernebye H., The Security of Electricity Supply Directive – The right aims but the wrong means σε D. Delvaux M. Bunt, K. Talus (Edts), EU Energy Policies, 1st Edition Euro confidential.

Bouzarovski S., Energy Poverty (Dis) Assembling Europe's Infrastructural Divide, Palgrave MacMillan 2018.

Fleming R., A Legal Perspective on Gas Solidarity, Energy Policy, Τεύχος 124, σελ. 102.

Haralldsdottir K., The Limits of EU Competence to regulate conditions for exploitation of Energy Resources, Analysis of Article 194(2) TFEU, European Energy and Environment Law Review. 2014, σελ. 208.

Myrdal S., Rhinard M, The European Union's Solidarity Clause: Empty Letter or Effective Tool? An Analysis of Article 222 of the Treaty on the Functioning of the European Union, UI Occasional Paper, Swedish Institute of International Affairs No2 2010.

Peters S. M., The Impact of the EU ETS on flaring of Gas on the UK Continental Shelf, European Energy and Environmental Law Review, Τόμος 22, σελ. 161.

Pielow J.-Ch., Lewendel J. Br., The EU Energy Policy After the Lisbon Treaty σε An. Dorsman, W. Westerman, M. B. Karan, Oz. Arslan (Edts), Financial Aspects in Energy a European Perspective, Springer 2011.

Schiavo L. G., The EU Emission Trading Scheme in Phase III and the New Californian Cap-and-Trade System: A Comparative Assessment, *European Energy and Environmental Law Review*, Τόμος 21, σελ. 106.

Β. Δικαστικές αποφάσεις – Προτάσεις ΓΕ

ΔΕΕ, Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, Υπόθεση C-22/70, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, Συλλ. Νομ. 1971/263.

ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1979, Υπόθεση C-128/78, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, Συλλ. Νομολ. 1979/183.

ΔΕΕ, απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Υπόθεση C-226/16, Eni SpA κ.λπ. κατά Premier ministre και Ministre de l'Environnement, de l'Énergie et de la Mer, ECLI:EU:C:2017:1005.

Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Paolo Mengozzi της 26ης Ιουλίου 2017, Υπόθεση C-226/16. Eni SpA, Eni Gas & Power France SA, Union professionnelle des industries privées du gaz (Uprigaz) κατά Premier ministre, Ministre de l'Environnement, de l'énergie et de la Mer, ECLI:EU:C:2017:616.

Γ. Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

Απόφαση του Συμβουλίου 77/706 της 7ης Νοεμβρίου 1977 περί καθορισμού κοινοτικού στόχου μείωσης της καταναλώσεως πρωτογενούς ενέργειας σε περίπτωση δυσχερειών εφοδιασμού σε αργό πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου, ΕΕ L 292 της 16/11/1977 σ. 9 – 10.

Απόφαση του Συμβουλίου 77/186 της 14ης Φεβρουαρίου 1977 περί των εξαγωγών αργού πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου από ένα κράτος μέλος σε άλλο σε περίπτωση δυσχερειών εφοδιασμού ΕΕ L 61 της 05/03/1977 σ.23 – 25.

Απόφαση 94/69/ΕΚ του Συμβουλίου, Σύναψη της Σύμβασης – Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές, ΕΕ L 33 της 7.2.1994, σ. 11-12.

Οδηγία 94/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 1994 για τους όρους χορήγησης και χρήσης των αδειών αναζήτησης, εξερεύνησης και παραγωγής υδρογονανθράκων ΕΕ L 164 της 30.6.1994, σ. 3-8.

Οδηγία 96/92/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ΕΕ L 27 της 30.1.1997 σ. 20-29.

Οδηγία 98/30/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Ιουνίου 1998 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου ΕΕ L 204 της 21.7.1998σ, 1-12.

Απόφαση 2002/358 του Συμβουλίου, Έγκριση εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του Πρωτοκόλλου του Κιότο στη Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές και την από κοινού τήρηση των σχετικών δεσμεύσεων, ΕΕ L 130 της 15/05/2002 σ. 1 -3.

Οδηγία 2003/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK - ΕΕ L 176 της 15/07/2003 σ. 37 – 56.

Οδηγία 2003/55/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 98/30/EK, ΕΕ L 176 της 15/07/2003 σ. 57 – 78.

Οδηγία 2003/87/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/EK του Συμβουλίου, ΕΕ L 275 της 25.10.2003, σ. 32-46.

Κανονισμός 1228/2003/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας, ΕΕ L 176 της 15.7.2003, σ. 1-10.

Οδηγία 2004/67/EK του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 2004, σχετικά με τα μέτρα διασφάλισης του εφοδιασμού με φυσικό αέριο, ΕΕ αριθ. L 127 της 29/04/2004 σ. 92 – 96.

Οδηγία 2005/89/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Ιανουαρίου 2006 περί μέτρων διασφάλισης του εφοδιασμού με ηλεκτρισμό και περί επενδύσεων υποδομής ΕΕ L 33 της 4.2.2006, σ. 22-27.

Κανονισμός 1775/2005/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Σεπτεμβρίου 2005, περί όρων πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου, ΕΕ L 289 της 3.11.2005, σ. 1-13.

Οδηγία 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/ΕΚ, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 55 –93.

Οδηγία 2009/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 2003/55/ΕΚ, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 94-136.

Κανονισμός 713/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 για την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 1-14.

Κανονισμός 714/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού 1228/2003, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 15-35.

Κανονισμός 715/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και για την κατάργηση του κανονισμού 1775/2005, ΕΕ L 211 της 14.8.2009, σ. 36-54.

Οδηγία 2009/119/ΕΚ του Συμβουλίου, της 14ης Σεπτεμβρίου 2009 , σχετικά με υποχρέωση διατήρησης ενός ελάχιστου επιπέδου αποθεμάτων αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου από τα κράτη μέλη ΕΕ L 265 της 9.10.2009, σ. 9-23.

Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ ΕΕ L 140 της 5.6.2009, σ. 16-62.

Κανονισμός 994/2010/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με αέριο και την κατάργηση της οδηγίας 2004/67/ΕΚ του Συμβουλίου ΕΕ L 295 της 12.11.2010, σ. 1-22.

Οδηγία 2012/27/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ, ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 1-56.

Κανονισμός 347/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2013, σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις διευρωπαϊκές ενεργειακές υποδομές, την κατάργηση της απόφασης αριθ. 1364/2006/ΕΚ και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 713/2009, (ΕΚ) αριθ. 714/2009 και (ΕΚ) αριθ. 715/2009 ΕΕ L 115 της 25.4.2013, σ. 39-75.

Κανονισμός 1316/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, για τη σύσταση της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη», την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 913/2010 και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 680/2007 και (ΕΚ) αριθ. 67/2010, ΕΕ L 348 της 20.12.2013, σ. 129-171.

Κανονισμός 2017/1938 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2017, σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο και με την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 994/2010 ΕΕ L 280 της 28.10.2017, σ. 1-56.

Οδηγία 2018/844 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 2018 για την τροποποίηση της οδηγίας 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και της οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, ΕΕ L 156 της 19.6.2018, σ. 75-91.

Οδηγία 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ΕΕ L 328 της 21.12.2018, σ. 82-209.

Οδηγία 2018/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, σχετικά με την τροποποίηση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, ΕΕ L 328 της 21.12.2018, σ. 210-230.

Κανονισμός 2018/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα, για την τροποποίηση των κανονισμών 663/2009/ΕΚ και 715/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών 94/22/ΕΚ, 98/70/ΕΚ, 2009/31/ΕΚ, 2009/73/ΕΚ, 2010/31/ΕΕ, 2012/27/ΕΕ και 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών

2009/119/EK και 2015/652/EE του Συμβουλίου και για την κατάργηση του κανονισμού 525/2013/EE του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ΕΕ L 328 της 21.12.2018, σ. 1-77.

Δ. Κείμενα Τεκμηρίωσης

Σύσταση 2018/177 της Επιτροπής της 2ας Φεβρουαρίου 2018 για τα στοιχεία που πρέπει να περιέχουν οι τεχνικές, νομικές και χρηματοδοτικές ρυθμίσεις μεταξύ κρατών μελών για την εφαρμογή του μηχανισμού αλληλεγγύης δυνάμει του άρθρου 13 του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1938 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο, ΕΕ L 32 σελ. 52-64.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Δύο φορές το 20 έως το 2020 Η κλιματική αλλαγή και η ευκαιρία της Ευρώπης, COM(2008) 30 τελικό

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών 8/9 Μαρτίου 2007, Συμπεράσματα της Προεδρίας.

Πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/54/EK σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας COM(2007) 528 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Δεύτερη επισκόπηση της ενεργειακής στρατηγικής-Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την ενεργειακή ασφάλεια και αλληλεγγύη COM/2008/0781 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή COM/2015/080 τελικό.

Press release IP/16/4009, Clean Energy for All Europeans – unlocking Europe's growth potential, Brussels, 30 November 2016.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση - Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2010/31/EE για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων, COM/2016/0765 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, COM/2016/0767 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την τροποποίηση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, COM/2016/0761 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης, που τροποποιεί την οδηγία 94/22/ΕΚ, την οδηγία 98/70/ΕΚ, την οδηγία 2009/31/ΕΚ, τον κανονισμό 663/2009/ΕΚ, τον κανονισμό 715/2009/ΕΚ, την οδηγία 2009/73/ΕΚ, την οδηγία 2009/119/ΕΚ του Συμβουλίου, την οδηγία 2010/31/ΕΕ, την οδηγία 2012/27/ΕΕ, την οδηγία 2013/30/ΕΕ και την οδηγία 2015/652/ΕΕ του Συμβουλίου και καταργεί τον κανονισμό 525/2013/ΕΕ COM/2016/0759 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας COM/2016/0861 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας COM/2016/0864 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της οδηγίας 2005/89/ΕΚ COM/2016/0862 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ίδρυση Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, COM/2016/0863 τελικό.

Δήλωση αρ. 35 όσον αφορά το άρθρο 194 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δήλωση αρ. 37 όσον αφορά το άρθρο 222 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα κατοχύρωσης της ασφάλειας εφοδιασμού με αέριο και την κατάργηση της οδηγίας 2004/67/ΕΚ, COM(2009) 363 τελικό.

European Commission - Press release European solidarity on Energy: Synchronisation of the Baltic States' electricity network with the European system strengthens security of supply Brussels, 28 June 2018, IP/18/4284

Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών Σχετικά με την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και τη διεθνή συνεργασία - «Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ: η συνεργασία με τους πέραν των συνόρων μας εταίρους» COM/2011/0539 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Vulnerable Consumer Working Group , Working Paper on Energy Poverty.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Προοπτικές για την εσωτερική αγορά αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας, COM/2006/0841 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη COM/2007/0001 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πρόταση-οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση συστήματος για την εμπορία των δικαιωμάτων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την τροποποίηση της Οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, COM/2001/0581 τελικό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Impact assessment, Document accompanying the Package of Implementation measures for the EU's objectives on climate change and renewable energy for 2020.

Proposals for Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/87/EC so as to improve and extend the EU greenhouse gas emission allowance trading system SEC(2008) 85.

Ε. Διαδικτυακοί τόποι

https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el.

<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy-and-energy-union/clean-energy-all-europeans>, European Commission

https://eeas.europa.eu/topics/energy-diplomacy/35939/european-union-and-russian-federation_en

<https://www.energypoverty.eu/about/role-and-mission>

https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_en

http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/index_en.htm

<https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/1993-2003>.

[https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/north-seas-energy cooperation,](https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/north-seas-energy-cooperation)

[https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/interconnections-south-west-europe,](https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/interconnections-south-west-europe)

<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan>

Παράρτημα

Διατάξεις – Ασφάλεια εφοδιασμού - Αλληλεγγύη

1. ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ**Κανονισμός 1938/2017****Άρθρο 13****Αλληλεγγύη**

1. Εάν κράτος μέλος έχει ζητήσει την εφαρμογή του μέτρου αλληλεγγύης σύμφωνα με το παρόν άρθρο, τότε κράτος μέλος που συνδέεται απευθείας με το αιτούν κράτος μέλος ή, εφόσον προβλέπεται από το κράτος μέλος, η αρμόδια αρχή του ή ο οικείος διαχειριστής συστήματος μεταφοράς ή ο οικείος διαχειριστής συστήματος διανομής λαμβάνει, καθόσον είναι δυνατόν χωρίς να δημιουργούνται επισφαλείς καταστάσεις, τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσει ότι ο εφοδιασμός με φυσικό αέριο των πελατών που δεν είναι εξ αλληλεγγύης προστατευόμενοι πελάτες στην επικράτειά του μειώνεται ή δεν συνεχίζεται στον βαθμό που είναι αναγκαίος και για όσο χρονικό διάστημα δεν ικανοποιείται ο εφοδιασμός φυσικού αερίου των εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελατών εντός του αιτούντος κράτους μέλους. Το αιτούν κράτος μέλος εξασφαλίζει την ουσιαστική παράδοση των σχετικών ποσοτήτων φυσικού αερίου στους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες στην επικράτειά του.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και κατόπιν δεόντως αιτιολογημένου αιτήματος από τον σχετικό διαχειριστή συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας ή φυσικού αερίου προς την αρμόδια αρχή του, ο εφοδιασμός με φυσικό αέριο μπορεί να συνεχίζεται σε ορισμένες κρίσιμες μονάδες ηλεκτροπαραγωγής που λειτουργούν με φυσικό αέριο, όπως ορίζεται στο άρθρο 11 παράγραφος 7, στο κράτος μέλος που παρέχει την αλληλεγγύη, εφόσον το έλλειμμα εφοδιασμού των εν λόγω μονάδων με φυσικό αέριο θα επέφερε σοβαρές ζημιές στη λειτουργία του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας ή θα παρεμπόδιζε την παραγωγή ή/και τη μεταφορά φυσικού αερίου.

2. Ένα κράτος μέλος παρέχει επίσης το μέτρο αλληλεγγύης και σε άλλο κράτος μέλος με το οποίο είναι συνδεδεμένο μέσω τρίτης χώρας, εκτός εάν οι ροές μέσω της τρίτης χώρας είναι περιορισμένες. Μια τέτοια διεύρυνση του μέτρου είναι δυνατή μόνον κατόπιν αμοιβαίας συμφωνίας των σχετικών κρατών μελών με τη συμμετοχή, ανάλογα με την περίπτωση, της τρίτης χώρας μέσω της οποίας συνδέονται.

3. Το μέτρο αλληλεγγύης λαμβάνεται ως έσχατη λύση και εφαρμόζεται μόνο εάν το αιτούν κράτος μέλος:

α) δεν έχει μπορέσει να καλύψει το έλλειμμα στον εφοδιασμό με φυσικό αέριο των εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελατών παρά την εφαρμογή του μέτρου που αναφέρεται στο άρθρο 11 παράγραφος 3·

β) έχει εξαντλήσει όλα τα βασισζόμενα στην αγορά μέτρα και όλα τα μέτρα που προβλέπονται στο σχέδιο έκτακτης ανάγκης·

γ) έχει κοινοποιήσει ρητό αίτημα στην Επιτροπή και στις αρμόδιες αρχές όλων των κρατών μελών που συνδέονται είτε άμεσα είτε, σύμφωνα με την παράγραφο 2, μέσω τρίτης χώρας, συνοδευόμενο από περιγραφή των εφαρμοσθέντων μέτρων που αναφέρονται στο στοιχείο β) της παρούσας παραγράφου·

δ) αναλαμβάνει δέσμευση για καταβολή δίκαιης και ταχείας αποζημίωσης στο κράτος μέλος που παρέχει αλληλεγγύη, σύμφωνα με την παράγραφο 8.

4. Εάν υπάρχουν περισσότερα του ενός κράτη μέλη που μπορούν να παράσχουν αλληλεγγύη σε αιτούν κράτος μέλος, το αιτούν κράτος μέλος, μετά από διαβούλευση με όλα τα κράτη μέλη από τα οποία ζητείται να παρέχουν αλληλεγγύη, επιδιώκει την πλέον συμφέρουσα προσφορά βάσει του κόστους, της ταχύτητας παράδοσης, της αξιοπιστίας και της διαφοροποίησης του εφοδιασμού με φυσικό αέριο. Πριν από την προσφυγή σε μέτρα μη βασισζόμενα στην αγορά, τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη υποβάλλουν τις προσφορές με βάση εθελοντικά μέτρα από την πλευρά της ζήτησης όσο είναι ποσοτικά και χρονικά δυνατόν.

5. Σε περίπτωση που τα βασισζόμενα στην αγορά μέτρα αποδειχθούν ανεπαρκή για το κράτος μέλος που παρέχει αλληλεγγύη για την αντιμετώπιση του ελλείμματος στον εφοδιασμό με φυσικό αέριο των εξ αλληλεγγύης προστατευόμενων πελατών του αιτούντος κράτους μέλους, το κράτος μέλος που παρέχει αλληλεγγύη μπορεί να εισαγάγει μέτρα μη βασισζόμενα στην αγορά, προκειμένου να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις που καθορίζονται στις παραγράφους 1 και 2.

6. Η αρμόδια αρχή του αιτούντος κράτους μέλους ενημερώνει αμέσως την Επιτροπή και τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών που παρέχουν αλληλεγγύη σε περίπτωση που ικανοποιείται η παροχή φυσικού αερίου στους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες στην επικράτειά του ή όταν οι υποχρεώσεις που καθορίζονται στις παραγράφους 1 και 2 έχουν, βάσει των αναγκών του, μειωθεί ή όταν αναστέλλονται μετά από αίτημα του λαμβάνοντος την αλληλεγγύη κράτους μέλους.

7. Οι υποχρεώσεις που ορίζονται στις παραγράφους 1 και 2 εφαρμόζονται με την επιφύλαξη της τεχνικά ασφαλούς και αξιόπιστης λειτουργίας του συστήματος φυσικού αερίου κράτους μέλους που παρέχει αλληλεγγύη και με την επιφύλαξη του ορίου της μέγιστης ικανότητας εξαγωγής των διασυνδέσεων της υποδομής του οικείου κράτους μέλους προς το αιτούν κράτος μέλος. Οι τεχνικές νομικές και οικονομικές ρυθμίσεις μπορούν να αντικατοπτρίζουν αυτές τις συνθήκες, ιδίως εκείνες βάσει των οποίων η αγορά θα συμβάλει προς τη μέγιστη δυναμικότητα διασύνδεσης.

8. Η αλληλεγγύη στο πλαίσιο του παρόντος κανονισμού παρέχεται με βάση την αποζημίωση. Το κράτος μέλος που ζητεί αλληλεγγύη καταβάλλει αμέσως ή εξασφαλίζει την ταχεία καταβολή δίκαιης αποζημίωσης προς το κράτος μέλος που παρέχει την αλληλεγγύη. Η εν λόγω δίκαιη αποζημίωση καλύπτει τουλάχιστον:

α) το φυσικό αέριο που παραδίδεται στην επικράτεια του αιτούντος κράτους μέλους·

β) όλες τις άλλες σχετικές και εύλογες δαπάνες που προέκυψαν κατά την παροχή αλληλεγγύης, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, των δαπανών των εν λόγω μέτρων που έχουν ενδεχομένως προσδιορισθεί εκ των προτέρων·

γ) την καταβολή αποζημίωσης που ενδεχομένως προκύπτει από δικαστικές διαδικασίες, διαδικασίες διαιτησίας ή παρόμοιες διαδικασίες και συμβιβασμούς, καθώς και τις συναφείς δαπάνες αυτών των διαδικασιών οι οποίες αφορούν το κράτος μέλος που παρέχει αλληλεγγύη έναντι οντοτήτων που εμπλέκονται στην εν λόγω παροχή αλληλεγγύης.

Η δίκαιη αποζημίωση σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, όλες τις εύλογες δαπάνες με τις οποίες επιβαρύνεται το κράτος μέλος που παρέχει αλληλεγγύη λόγω της υποχρέωσης καταβολής αποζημίωσης δυνάμει των θεμελιωδών δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης και δυνάμει των ισχυουσών διεθνών υποχρεώσεων κατά την εφαρμογή του παρόντος άρθρου, καθώς και τις περαιτέρω εύλογες δαπάνες που προκύπτουν από την καταβολή αποζημίωσης σύμφωνα με τους εθνικούς κανόνες αποζημίωσης.

Έως την 1η Δεκεμβρίου 2018, τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα, ιδίως τις τεχνικές, νομικές και οικονομικές ρυθμίσεις, σύμφωνα με την παράγραφο 10, προκειμένου να εφαρμοστούν το πρώτο και δεύτερο εδάφιο της παρούσας

παραγράφου. Τα μέτρα αυτά μπορεί να προβλέπουν τις πρακτικές λεπτομέρειες των ταχειών πληρωμών.

9. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι διατάξεις του παρόντος άρθρου να εφαρμόζονται σύμφωνα με τις Συνθήκες, τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις ισχύουσες διεθνείς υποχρεώσεις και λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προς τον σκοπό αυτό.

10. Έως την 1η Δεκεμβρίου 2018, τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα, συμπεριλαμβανομένων όσων έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο τεχνικών, νομικών και οικονομικών ρυθμίσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το φυσικό αέριο παρέχεται στους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες του αιτούντος κράτους μέλους σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2. Οι τεχνικές, νομικές και οικονομικές ρυθμίσεις συμφωνούνται μεταξύ των κρατών μελών που συνδέονται απευθείας ή, σύμφωνα με την παράγραφο 2, μέσω τρίτης χώρας, και περιγράφονται στα αντίστοιχα σχέδια έκτακτης ανάγκης τους. Οι ρυθμίσεις αυτές μπορούν να καλύπτουν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα στοιχεία:

α) τη λειτουργική ασφάλεια των δικτύων·

β) τις τιμές του φυσικού αερίου που πρόκειται να εφαρμοστούν και/ή τη μεθοδολογία για τον καθορισμό τους, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις στη λειτουργία της αγοράς·

γ) τη χρήση των διασυνδέσεων, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας αμφίδρομης ροής και της υπόγειας αποθήκευσης φυσικού αερίου·

δ) τις ποσότητες φυσικού αερίου ή τη μεθοδολογία για τον καθορισμό τους·

ε) τις κατηγορίες των δαπανών που πρέπει να καλύπτονται με δίκαιη και ταχεία αποζημίωση, οι οποίες ενδέχεται μεταξύ άλλων να αφορούν ζημιές εις βάρος βιομηχανικών κλάδων που έτυχαν περιορισμών·

στ) προσδιορισμό του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσε να υπολογιστεί η δίκαιη αποζημίωση.

Η οικονομική ρύθμιση που έχει συμφωνηθεί μεταξύ των κρατών μελών πριν ζητηθεί αλληλεγγύη περιέχει διατάξεις που επιτρέπουν τον υπολογισμό της δίκαιης αποζημίωσης για όλες τις σχετικές και εύλογες δαπάνες που προέκυψαν κατά την παροχή αλληλεγγύης, καθώς και την ανάληψη δέσμευσης ότι θα καταβληθεί η αποζημίωση.

Κάθε αντισταθμιστικός μηχανισμός παρέχει κίνητρα για τη συμμετοχή σε λύσεις βασισμένες στην αγορά, όπως δημοπρασίες και μηχανισμούς ανταπόκρισης

στη ζήτηση. Δεν δημιουργεί στρεβλά κίνητρα, ούτε και σε οικονομικό επίπεδο, έτσι που οι φορείς της αγοράς να αναβάλλουν τη δράση τους μέχρι να εφαρμοσθούν μέτρα μη βασιζόμενα στην αγορά. Όλοι οι αντισταθμιστικοί μηχανισμοί ή τουλάχιστον περίληψή τους περιέχονται στα σχέδια έκτακτης ανάγκης.

11. Για όσον χρόνο ένα κράτος μέλος δύναται να καλύπτει με τη δική του παραγωγίτην κατανάλωση φυσικού αερίου για τους εξ αλληλεγγύης προστατευόμενους πελάτες του, απαλλάσσεται από την υποχρέωση να συνάπτει τεχνικές, νομικές και οικονομικές ρυθμίσεις με κράτη μέλη με τα οποία συνδέεται απευθείας ή, σύμφωνα με την παράγραφο 2, μέσω τρίτης χώρας, με σκοπό να λάβει αλληλεγγύη. Αυτή η απαλλαγή δεν θίγει την υποχρέωση του σχετικού κράτους μέλους να παρέχει αλληλεγγύη σε άλλα κράτη μέλη δυνάμει του παρόντος άρθρου.

12. Έως την 1η Δεκεμβρίου 2017 και έπειτα από διαβούλευση με τη ΣΟΦΑ, η Επιτροπή προβλέπει μη δεσμευτικές νομικά κατευθυντήριες γραμμές για τα βασικά στοιχεία των τεχνικών, νομικών και οικονομικών ρυθμίσεων, κυρίως όσον αφορά τον τρόπο πρακτικής εφαρμογής των στοιχείων που περιγράφονται στις παραγράφους 8 και 10.

13. Εάν τα κράτη μέλη δεν συμφωνήσουν τις αναγκαίες τεχνικές νομικές και οικονομικές ρυθμίσεις μέχρι την 1η Οκτωβρίου 2018, η Επιτροπή δύναται, έπειτα από διαβούλευση με τις ενδιαφερόμενες αρμόδιες αρχές, να προτείνει πλαίσιο αναγκαίων αρχών με τις οποίες καθίστανται λειτουργικά τα εν λόγω μέτρα και οι οποίες βασίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής όπως ορίζονται στην παράγραφο 12. Τα κράτη μέλη ολοκληρώνουν τις ρυθμίσεις τους έως την 1η Δεκεμβρίου 2018, λαμβάνοντας στον μέγιστο βαθμό υπόψη την πρόταση της Επιτροπής.

14. Η δυνατότητα εφαρμογής του εν λόγω άρθρου δεν θίγεται αν τα κράτη μέλη δεν καταφέρουν να συμφωνήσουν ή να ολοκληρώσουν τις τεχνικές, νομικές και οικονομικές ρυθμίσεις τους. Εν τοιαύτη περιπτώσει, τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη συμφωνούν τα απαραίτητα ειδικά μέτρα και το κράτος μέλος που ζητεί αλληλεγγύη αναλαμβάνει υποχρέωση σύμφωνα με την παράγραφο 3 στοιχείο δ).

15. Οι υποχρεώσεις που καθορίζονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου παύουν να εφαρμόζονται αμέσως μετά την κήρυξη της λήξης της κατάστασης έκτακτης ανάγκης ή αν η Επιτροπή καταλήξει στο συμπέρασμα, σύμφωνα με το άρθρο 11 παράγραφος 8 πρώτο εδάφιο, ότι η κήρυξη της κατάστασης έκτακτης ανάγκης δεν δικαιολογείται ή δεν είναι πλέον δικαιολογημένη.

16. Όταν η Ένωση επιβαρύνεται με δαπάνες λόγω ευθύνης διαφορετικής από την ευθύνη για παράνομες πράξεις ή παράνομη συμπεριφορά σύμφωνα με το άρθρο 340 δεύτερο εδάφιο ΣΛΕΕ, όσον αφορά τα μέτρα που απαιτείται να λάβουν τα κράτη μέλη δυνάμει του παρόντος άρθρου, οι εν λόγω δαπάνες επιστρέφονται σε αυτήν από το κράτος μέλος που λαμβάνει αλληλεγγύη.

2. ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

ΟΔΗΓΙΑ 2009/119

Άρθρο 20

Διαδικασίες έκτακτης ανάγκης

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι έχουν θεσπίσει διαδικασίες και λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου οι αρμόδιες αρχές τους να μπορούν, σε περίπτωση σοβαρής διαταραχής του εφοδιασμού, να διαθέτουν ταχέως, αποτελεσματικά και με διαφάνεια το σύνολο ή μέρος των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης και των ειδικών αποθεμάτων τους, και να περιορίζουν την κατανάλωση, είτε γενικά είτε συγκεκριμένα, ανάλογα με τα αναμενόμενα ελλείμματα εφοδιασμού, μεταξύ άλλων και με την κατά προτεραιότητα διανομή προϊόντων πετρελαίου σε ορισμένες κατηγορίες καταναλωτών.

2. Τα κράτη μέλη διατηρούν σε μόνιμη βάση σχέδια επέμβασης που μπορούν να εφαρμοστούν σε περίπτωση σοβαρής διαταραχής του εφοδιασμού. Τα κράτη μέλη φροντίζουν να προβλέπουν τα οργανωτικά μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή των σχεδίων αυτών. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή, μετά από αίτησή της, σχετικά με τα σχέδια επέμβασης και τις διατάξεις οργανωτικής φύσεως που τα αφορούν.

3. Όταν υπάρχει ισχύουσα διεθνής απόφαση για διάθεση αποθεμάτων που θίγει ένα ή περισσότερα κράτη μέλη:

α)κάθε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος μπορεί να χρησιμοποιεί τα αποθέματα έκτακτης ανάγκης και τα ειδικά αποθέματα που διαθέτει προκειμένου να ανταποκριθεί στις διεθνείς υποχρεώσεις που απορρέουν από την απόφαση. Στην περίπτωση αυτή, το κράτος μέλος ενημερώνει άμεσα την Επιτροπή, η οποία μπορεί να συγκαλέσει την ομάδα συντονισμού ή να προβεί σε διαβούλευση με τα μέλη της, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, προκειμένου να αξιολογήσει τις επιπτώσεις από τη σχετική διάθεση αποθεμάτων.

β)η Επιτροπή πρέπει να συνιστά στα κράτη μέλη να διαθέτουν το σύνολο ή μέρος των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης και των ειδικών αποθεμάτων τους ή να λαμβάνουν άλλα μέτρα με αντίστοιχα αποτελέσματα, ανάλογα με την περίπτωση. Η Επιτροπή δύναται να ενεργήσει μόνον κατόπιν διαβούλευσης με την ομάδα συντονισμού.

4. Σε περίπτωση που δεν έχει ληφθεί ουσιαστική διεθνής απόφαση για τη διάθεση αποθεμάτων αλλά και εφόσον ανακύπτουν δυσχέρειες εφοδιασμού με αργό πετρέλαιο ή προϊόντα πετρελαίου στην Κοινότητα ή σε συγκεκριμένο κράτος μέλος, η Επιτροπή ενημερώνει το ΔΟΕ κατά περίπτωση, και συντονίζει μαζί του εφόσον απαιτείται, και συγκαλεί διαβούλευση το συντομότερο δυνατό με την ομάδα συντονισμού, μετά από αίτηση κράτους μέλους ή με δική της πρωτοβουλία. Εάν κράτος μέλος ζητήσει διαβούλευση της ομάδας συντονισμού, αυτή συγκαλείται εντός το πολύ τεσσάρων ημερών από την υποβολή της αίτησης, εκτός εάν το κράτος μέλος συμφωνεί για μεγαλύτερη προθεσμία. Βάσει των αποτελεσμάτων της εξέτασης της κατάστασης από την ομάδα συντονισμού, η Επιτροπή αποφασίζει εάν υφίσταται σοβαρή διαταραχή του εφοδιασμού.

Εάν διαπιστωθεί σοβαρή διαταραχή του εφοδιασμού, η Επιτροπή εγκρίνει τη διάθεση του συνόλου ή μέρους των ποσοτήτων των αποθεμάτων έκτακτης ανάγκης και των ειδικών αποθεμάτων που προτείνονται για τον σκοπό αυτό από τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη.

5. Τα κράτη μέλη δύνανται να διαθέτουν αποθέματα έκτακτης ανάγκης και ειδικά αποθέματα πέραν του υποχρεωτικού στοιχειώδους επιπέδου που ορίζει η παρούσα οδηγία σε ποσότητες που είναι άμεσα απαραίτητες ως αρχική αντιμετώπιση ιδιαίτερος επειγουσών περιπτώσεων ή για την αντιμετώπιση τοπικών κρίσεων. Σε περίπτωση που προβούν σε τέτοιου είδους διάθεση τα κράτη μέλη ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά με την ποσότητα που διατέθηκε. Η Επιτροπή διαβιβάζει αμέσως την εν λόγω πληροφορία στα μέλη της ομάδας συντονισμού.

6. Στις περιπτώσεις εφαρμογής των παραγράφων 3, 4 και 5, τα κράτη μέλη μπορούν προσωρινά να διατηρούν επίπεδα αποθεμάτων χαμηλότερα από εκείνα που ορίζονται από τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας. Στις περιπτώσεις αυτές, η Επιτροπή ορίζει, βάσει των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης της ομάδας συντονισμού και, κατά περίπτωση, σε συντονισμό με το Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας, και λαμβάνοντας ιδίως υπόψη την κατάσταση των διεθνών αγορών πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου, μια εύλογη προθεσμία εντός της οποίας τα

κράτη μέλη πρέπει να αποκαταστήσουν τα αποθέματά τους προκειμένου αυτά να επανέλθουν στα υποχρεωτικά ελάχιστα επίπεδα.

7.Οι αποφάσεις που εκδίδονται από την Επιτροπή δυνάμει του παρόντος άρθρου λαμβάνονται με την επιφύλαξη τυχόν άλλων διεθνών υποχρεώσεων των ενδιαφερομένων κρατών μελών.

**3. Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων
στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της οδηγίας
2005/89/EK COM(2016) 862 τελικό**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Γενικές διατάξεις

Άρθρο 1

Αντικείμενο

Ο παρών κανονισμός θεσπίζει κανόνες για τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών με σκοπό την πρόληψη, την ετοιμότητα αντιμετώπισης και τη διαχείριση κρίσεων ηλεκτρικής ενέργειας σε πνεύμα αλληλεγγύης και διαφάνειας και λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις απαιτήσεις μιας ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Άρθρο 14

Συνεργασία και συνδρομή

1.Τα κράτη μέλη ενεργούν και συνεργάζονται σε πνεύμα αλληλεγγύης για την πρόληψη και τη διαχείριση καταστάσεων κρίσης ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να διασφαλίζεται ότι η ηλεκτρική ενέργεια διατίθεται εκεί όπου απαιτείται περισσότερο, με σκοπό την προστασία της δημόσιας και της ατομικής ασφάλειας.

2.Όπου απαιτείται και είναι εφικτό, τα κράτη μέλη συνδράμουν το ένα το άλλο με σκοπό την πρόληψη και τον μετριασμό μιας κρίσης ηλεκτρικής ενέργειας. Τέτοια συνδρομή υπόκειται σε αποζημίωση.